

□ روزنامه‌ها

✓ ایوار، شماره ۲۹۹۷، اسفند ۱۳۷۷.
کتاب، غریبه‌ای در کتابخانه مدارس

نظرنامه‌ای کتابخانه‌ها یکی از ابزارهای توسعه فرهنگی در جوامع کنونی هستند. اهمیت این نوع امکان و توجه به منابع موجود در آن، از ضروریات پیشرفت توسعه فرهنگی هر جامعه‌ای است. با این پیش فرض و نیز توجه و دقت در این مسئله که اغلب مدارس موجود در کشور، یا از داشتن کتابخانه محرومند و یا کتاب کافی ندارند. نظر چند کارشناس و مسئول آموزشی در این نظرخواهی گردآوری شده است.

برای داشتن کتابخانه‌ای مطلوب، لازم است هر ساله بودجه‌ای برای خرید کتابهای تازه تألیف و یا تکمیل موجودی آن در نظر گرفته شود. همچنین توجه به فضای کتابخانه، تأمین نور کافی، جایگاه ویژه برای نگهداری کتاب، میز و صندلی و... نباید فراموش شود. مدارس، بعد از خانه و خانواده از مهمترین مراکزی هستند که می‌توانند فرهنگ مطالعه کتابهای غیردرسی را بین دانش آموزان اشاعه دهند. عادت به مطالعه اگرچه باید از کودکی شروع شود، ولی به صرف اینکه دانش آموزان ما در دوران کودکی به دلیل نبودن فرهنگ مطالعه در خانواده‌ها، نتوانسته‌اند به مطالعه عادت کنند، نمی‌توان از زیر بار مسئولیت شانه خالی کرد. مدارس باید این خلاء را جبران کنند و با در اختیار گذاشتن کتابهای مناسب با سن دانش آموزان، آنان را به مطالعه کتابهای غیر درسی عادت دهند. لازمه این کار، ایجاد کتابخانه‌ای مجهز، تنوع کتاب در سطح هر مقطع تحصیلی و تشویق و راهنمایی دانش آموزان توسط مسئولان مدرسه به ویژه متصدی امور کتابخانه است.

✓ اطلاعات، شماره ۲۱۵۱۹، دی ۱۳۷۷.
- توجه جدی به درس انشا یک ضرورت است.

نویسنده: منیج قاضی

مقاله جامعه ما، جامعه‌ای نویسنده نیست و بسیاری از شکوفایی‌ها و استعدادهای نویسندگی، فرصت ظهور و پرورش پیدا نمی‌کنند. نویسنده مقاله، دلایلی

زمستان ۱۳۷۷

مقاله‌های تخصصی و توصیفی

روزنامه

به کوشش جمیله جان قربان

نقاشی روی دیوار می‌پرداختند و آثارشان در مسابقه شرکت داده می‌شد.

آقای فریدونی، تفاوت این جشنواره با جشنواره‌های دیگر را در کاربردی و یا کارگامی بودن آن دانسته و حضور چشمگیر کودکان و نوجوانان را در این جشنواره ستود. وی گفت ما باید ستاد مستقلی برای نقاشی و تصویرگری کودکان و نوجوانان ایجاد کرده و مسابقاتی در سطح مدارس، استان، کشور و بین‌المللی برگزار و آثار برگزیده را معرفی کنیم. این کار باعث افزایش خلاقیت کودکان و نوجوانان می‌شود و حس مشارکت و روحیه اجتماعی شدن را در آنها تقویت می‌کند.

در پایان، ۱۹ تن از کودکانی که آثارشان به عنوان آثار برگزیده مسابقه نقاشی و خط انتخاب شده بود، معرفی شده‌اند.

✓ ایران، شماره ۱۱۳۶، ص ۱۳۷.

فیل در خانه‌ی تاریک

محمد فاضلی، خبرنگار ایران در دهلی نو

گفت‌وگو با فیروزه گل‌محمدی برنده نشان نقره مسابقات تصویری یونسکو.

به مناسبت برنده شدن نقاش و تصویرگر ایرانی خانم فیروزه گل‌محمدی در رقابت‌های تصویری کتاب مرکز فرهنگی یونسکو در منطقه آسیا و اقیانوسیه گفت‌وگویی با ایشان صورت گرفته است که طی آن چگونگی شکل‌گیری کنکور «نوما» جوایز داوران و نیز ویژگی و محتوای کتاب خانم گل‌محمدی بحث شده است. خانم گل‌محمدی گفته است: محتوای کتاب «فیل در خانه تاریک» برگرفته از داستانی از مثنوی مولانا است و ویژگی تصویرگری آن، سبک نو تصاویر کتاب است. این کتاب فاقد متن بوده و هیچ داستانی در آن نوشته نشده است.

به گفته این تصویرگر، کارهای وی به یک کلام دستمایه تصویرگری مینیاتورها و طرح‌های - شرقی، ایرانی و اسلامی بوده و او به بازآفرینی این نقوش علاقه‌مند است.

✓ ایران، شماره ۱۱۷۸، اسفند ۱۳۷۷.

نقاشی بچه‌ها خیلی حرف داره!

ترجمه: رامنا طوسی

مقاله نقاشی کردن کودکان در واقع تمرینی است

چند در زمینه علل بروز این مشکل بیان کرده است: زنگ اتش‌ها در مدارس جدی گرفته نشده و آموزش لازم داده نمی‌شود. دانش‌آموزان فکر می‌کنند در نوشتن مطلب حتماً باید از کلمات مبهم و نامأنوس استفاده کنند و چون این واژه‌ها به راحتی در دسترس آنها نیست و طرز استفاده از آنها نیز آموزش داده نمی‌شود، نمی‌توانند خوب بنویسند.

به عقیده نویسنده، از آنجا که فکر انسان در زمان نگارش با دست او همراهی نمی‌کند، این عدم انطباق از سرعت نوشتن یا اندیشیدن می‌کاهد و باعث می‌شود که نتوانیم مقصود خود را در قالب نوشتار بیان کنیم. برای رفع این مشکل، می‌بایستی تمرین‌هایی جدی و طولانی کرد تا فکرم‌ان در این جهت ورزش داده شود. برای این کار، نویسنده سه توصیه برای سه گروه (معلمان، دانش‌آموزان و دوستان مطبوعاتی) ارائه داده است. وی خطاب به دانش‌آموزان نوشته است: سعی کنید به طور منظم خود را مقید کنید که هر روز درباره چیزهایی مختلف مطلب بنویسید. در هر موردی که فکر می‌کنید لازم است، به جای صحبت کردن قلم به دست بگیرید و بنویسید. وقتی این کار را به طور مکرر و مداوم ادامه دهید، فکرتان عادت خواهد کرد که همزمان با نوشتن عمل کند.

همچنین به دست اندرکاران مطبوعات توصیه شده است که: فرصت و زمینه‌ای مهیا کنید تا دانش‌آموزانی که قصد دارند در عالم نویسندگی گام بردارند بتوانند خود را از طریق مطبوعات نشان دهند و کجی‌ها و کاستی‌های خود را در این عرصه بشناسند و توانایی‌های لازم را به دست آورند.

✓ آفرینش، شماره ۴۰۸، ص ۱۳۷.

بسیست اثر برتر نقاشی و خط جشنواره کودک و نوجوان معرفی شد.

گزارش به گفته آقای فریدونی، در این جشنواره برنامه‌های مختلفی برای کودک و نوجوان تدارک دیده شده بود که عبارت بودند از قصه‌خوانی که طی آن داستان زندگی انبیاء و امامان به دو شکل تعزیه‌خوانی و سایه ارائه شد.

برگزاری مسابقه خط و نقاشی که در دو مرحله اجرا شد، در مرحله اول، کودکان آثار خود را بر روی برگه‌هایی کوچک ترسیم می‌کردند سپس کودکانی که در آثارشان فکر نو و خلاقیت دیده می‌شد، به

من حقیقاً بسیاری از داستانهای کوتاه امروزی نویسندگان ایران را هم‌طراز بهترین داستانهای کوتاه دنیا می‌دانم. نوشتن داستان کوتاه بسیار سخت است، ولی بعد از انقلاب داستان کوتاه ایرانی رشد کرده است و تعدادی داستان کوتاه داریم که در سطح داستانهای خوب دنیا هستند.

۱- ادبیات، ضمن اینکه با مسائل اجتماعی و سیاست ارتباطی تنگاتنگ دارد، ولی سیاست نیست و نباید سیاست‌زده باشد.

۲- بعد از انقلاب، مخصوصاً ۱۰ ساله گذشته حرکتی به وجود آمده که کمتر نویسنده و شاعری دنبال این می‌رود که اثرش را سیاسی کند.

۳- نقدها در ایران هنوز قبیله‌ای است و ابتدایی، یعنی اگر کسی کتاب بنده را نقد کند، شما می‌توانید تعقیب کنید و دریابید که یا دوست عزیز من است یا از دشمنان من و حتماً هم موفق می‌شوید.

✓ ایران، شماره ۱۱۸۲، اسفند ۱۳۷۷.

افسانه‌ها از شرق به غرب سفر کردند
(بخش پایانی)
- پاکسیما مجوزی

گفت‌وگو منوچهر کریمزاده، دربارهٔ آثاری که در حوزه کودک و نوجوان انجام داده است می‌گوید، سوژه داستانی فیلم «بچه‌های آسمان» با داستان کتاب «آرزوهای کوچک» که یکی از آثار من است، شباهت دارد. وی اضافه می‌کند در عرصه ادبیات عامیانه، شرق غنی‌تر از غرب است و غربی‌ها بسیاری از افسانه‌هایشان را تحت تأثیر شرقی‌ها مکتوب کرده‌اند. یعنی افسانه‌ها از شرق به غرب سفر کرده‌اند و ما (ایرانیان) در این زمینه با کمبود روبه‌رو نیستیم. کریمزاده، سابقه فعالیت‌های ادبی و فرهنگی خود را در صدا و سیما مرور کرده و اولین اثر مکتوب خود برای کودک و نوجوان را «خواب و خورشید» معرفی می‌کند. همچنین از دیگر آثارش نظیر: نوار قصه «آرزوهای کوچک»، «مشکل کچل و مشکل آریاب» و «افسانه درخت جوان» نام می‌برد. آخرین اثر او که در دست چاپ است، کتاب «همه حق دارند» است که گزیده‌ای از لطیفه‌های ملانصرالدین به اضافه تحقیقی ۴۰ تا ۵۰ صفحه‌ای درباره ملانصرالدین است.

✓ جمهوری اسلامی، شماره ۵۶۸۸، بهمن ۱۳۷۷.

برای تسلط بر محیط پیرامونشان آنان به این وسیله دیده‌ها و احساسات خود را بیان می‌کنند، بر اضطراب و نا آرامی درونی خود مسلط می‌شوند و خود را از قید مشکلات رها می‌سازند.

مراحل نقاشی کودکان از دید نویسنده عبارتند از: نقاشی کودکان اغلب با نوعی خط خطی کردن شروع می‌شود. سپس تمامی بچه‌ها شروع به کشیدن اشکالی مانند مستطیل، مربع، دایره و خورشید می‌کنند. کشیدن تصاویر زاویه‌دار، در اصل مقدمهٔ کشیدن انسان است. بچه‌ها در هر سنی احساسات خود را به وسیله شیوه خاصی در نقاشی‌هایشان بیان می‌کنند. وقتی که بچه‌ها به شدت می‌ترسند، یا نامفهوم و بی‌دقت نقاشی می‌کنند و یا تصاویر نقاشی شده را چندین بار رنگ می‌کنند، به این دلیل است که دوست ندارند موضوعی را که باعث ناراحتی‌شان می‌شود، ببینند و می‌خواهند که اصلاً وجود نداشته باشد. با این کار، یاد می‌گیرند که ترسهای شدید نظیر، ترس از تنهایی، تاریکی و درد را از خودشان دور کنند.

نویسنده هشدار داده است اگر در نقاشی کودکان موردی نشانگر وحشت از چیزی دیده شد، باید خیلی زود کارشناسان متخصص چون روانشناسان کودکان و یا مراکز مشاوره‌ای - تربیتی را در جریان امر قرار داد.

✓ ایران، شماره ۱۱۸۱، اسفند ۱۳۷۷.

نوشتن داستان کوتاه سخت است (بخش اول)
- پاکسیما مجوزی

گفت‌وگو با کریمزاده، نویسنده و محقق آثار بزرگسالان و کودکان و نوجوانان در این گفت‌وگو ضمن بیان چگونگی علاقمند شدن کریمزاده به ادبیات و خاصه داستان، به داستان‌نویسی معاصر و تأثیرگیری داستان ایرانی از الگوهای غربی اشاره کرده است.

۱- من تاریخ داستان‌نویسی را از جمال‌زاده تا امروز مطالعه کرده‌ام و کم و بیش هم با جریانهای داستان‌نویسی جهان آشنا هستم. آمده‌ام طبق علاقه خودم داستان‌هایی نوشته‌ام و در این داستانها سعی کردم احساسات خودم را به ساده‌ترین شکل که مشکل‌ترین شکل هم هست، بنویسم.

۲- داستان کوتاه ما تحت تأثیر غرب است، ولی

کتاب کودک با تحولات اجتماعی همراه نیست.

نظرنامه‌ی در این نظرخواهی، آقایان سیدآبادی و شاه‌آبادی نویسنده و کارشناس ادبیات کودک و نوجوان درباره‌ی واقع‌گرایی در ادبیات کودک و نوجوان و پیامدهای آن اظهار نظر کرده و دانش‌آموزان پایه‌های مختلف تحصیلی نیز درباره کتابهای مورد علاقه خود مطالبی گفته‌اند که به نوعی مکمل گفته‌های آن دو و تأییدی بر نظرات آنهاست.

«گرایش به «واقع‌گرایی» در آثار ادبی که ادبیات کودک و نوجوان نیز زیر مجموعه‌ای از آن به شمار می‌رود از دیرباز وجود داشته و به همین دلیل، ادبیات امروز کودک و نوجوان بیش از حد لازم سنگین و جدی است. در حالی که عنصر «خلاقیت» می‌تواند جذابیت و کشش ویژه‌ای برای این گروه از مخاطبان داشته باشد.

سیدآبادی: در سالهای گذشته، ادبیات رئالیسم فقط به واقعیات و آن هم واقعیات خشن زندگی پرداخته و بر آموزشی و تعلیمی بودن ادبیات کودک تأکید داشته و در این میان بخشی از نیازهای کودکان مورد غفلت قرار گرفته است. به طوری که هم اکنون به ندرت کتابهای «فانتزی»، «تخیلی» یا «پلیسی» تولید داخلی وجود دارد.

شاه‌آبادی: در سنین نوجوانی گرایش به عزلت‌نشینی در اشخاص بروز می‌یابد و متأسفانه کتابهای ما با بهره‌گیری از «واقع‌گرایی» به این موضوع دامن می‌زنند. در حالی که مضامین طنز، حرکت و جنبش، فضاهای شاد و به یاد ماندنی در کتابهای نوجوانان مورد نیاز است. ما «رئالیسم» را به بیان مایوس‌کننده‌ای در کتابها آورده‌ایم. استفاده از افسانه‌ها برای بچه‌ها متأسفانه کورنگ شده است در حالی که افسانه برای رشد قوه تخیل کودکان بسیار مهم است... «خلاقیت» عاملی ضروری در سخن گفتن غیرمستقیم با کودکان و نوجوانان است و نویسنده خلاق نیز قادر است با به کارگیری شیوه‌های جذاب و تجسم فضاهای بانشاط، ماجراهایی پرکشش را برای خواننده بیافریند.

✓ زن، شماره ۱۱۵، دی ۱۳۷۷.

لالایی، اولین ملودی بشتر
گفت‌وگوکننده: زهرا حاج محمدی

گفت‌وگو سودابه سالم، کارشناس موسیقی در زمینه موسیقی درمانی، خلاقیت این رشته هنری و نحوه آموزش موسیقی به کودک گفته است: در تعلیم و تربیت اسلامی موسیقی برای تلطیف و آرامش روح توصیه شده است. در فرهنگ و ادبیات شفاهی ما نیز موسیقی در قالب مثلها، لالایی‌ها و بازی‌های آوازی منتقل می‌شده که هر یک در قوی‌تر شدن حواس، شناخت ریتم موسیقایی و مسائل مربوط به روح انسان مهم بوده و هستند. وقتی کودکی به دنیا می‌آید و برایش لالایی خوانده می‌شود، با لهجه موسیقایی خاص و پرده‌ها و مقامهای موسیقی سرزمین خود آشنا می‌شود. این زبان در اصل وسیله‌ای برای انتقال عواطف و احساسات ماست که سینه به سینه آن را منتقل می‌کنیم. در واقع، خواندن لالایی توسط یک مادر، به مثابه حفظ ادبیات و فرهنگ شفاهی ما و پرهیز از شنیدن اصواتی غیراستاندارد است. این در حالی است که حتی آرم برنامه کودک ما نیز فاقد استاندارد موسیقایی است. خانم سالم با اشاره به شیوه‌های «کارل ارف»، «زلتان کلای» و «جاکوب دال کروون» در زمینه آموزش موسیقی به کودک، گفته است: «موسیقی کودک بایستی حاوی تکرار؛ البته تکراری که خسته‌کننده نباشد، سادگی و جملات کوتاه باشد. موسیقی باید برانگیزنده تخیلات کودکان باشد و شادی و تفکر برانگیزی را در خود داشته باشد.

✓ کیهان، شماره ۱۶۲۱۳، دی ۱۳۷۷.

نقدی بر کتاب «بچه‌های آینه»

نوشته: ماریا گریپ، ترجمه: جمشید کاویانی

نقد «ماریا گریپ» نویسنده‌ای سوئدی است که بیشتر آثار خود را به مسائل کودکان، نوجوانان و جوانان اختصاص داده است. داستان «بچه‌های آینه» نیز از این قاعده مستثنی نیست.

نویسنده مقاله در ارزیابی این داستان نوشته است: «اثر، دارای کشش و جذابیت لازم است. رویدادها به گونه‌ای است که خواننده را به خواندن داستان ترغیب می‌کند اما نه با نثری روان و ترجمه‌ای موفق. دو عنصر تخیل و واقعیت در داستان به خوبی در کنار هم قرار گرفته‌اند. پیامهای موردنظر نویسنده به طور غیرمستقیم ارائه شده و به همین دلیل تأثیر بیشتری بر خواننده می‌گذارد.» منتقد در مورد اشکالها و نقاط ضعف ترجمه این

اثر به پنج مورد اشاره کرده است.

• ترجمه لغت به لغت لطمه‌ای جدی به نثر و متن اصلی زده است.

• رویدادها و حرفهای اضافی در داستان، به راحتی قابل حذف بوده اما صورت نگرفته است.

• خواننده لزومی نمی‌بیند که با اجزای بسیار ریز زندگی شخصیتها آشنا شود.

• عدم توجه نویسنده به سن و سال شخصیتهای داستان و رفتار و گفتاری که به آنها نسبت می‌دهد.

• گاه جمله‌های بلند و توصیفات طولیل، داستان و قصه را بلندتر می‌سازد، اما لطمه جبران‌ناپذیری به کشش و جذابیت آن می‌زند.

✓ **مهمبری، شماره ۱۷۵۲، بهمن ۱۳۷۷.**

• **کتابهایی که از کاغذ ساخته نشده‌اند**

نزارش: فاطمه قلنی

۵. ارزش: این گزارش به کتابهای پارچه‌ای و خصوصیات آنها و موارد کاربردشان اختصاص دارد. سازندگان کتابهای پارچه‌ای مقطع پیش از دبستان در مورد فواید و امتیازهای این نوع کتاب معتقدند که:

• کتاب پارچه‌ای، برای استفاده کودکان زیر شش سال تهیه می‌شود. مشاهده تصاویر این نوع کتاب برای کودکان نوپا در سنین ۲ تا ۴ سالگی نه تنها جالب بلکه لذت‌بخش و نشاط‌آور است، زیرا کودک یا محدودیتی از نظر خرابی، پارگی و یا از بین رفتن کتاب رویه‌رو نیست و می‌تواند با آزادی کامل آن را لمس کرده و از تماشای تصاویر آن لذت ببرد. استفاده از کتابهای پارچه‌ای، می‌تواند قوه ابتکار و تخیل بچه‌ها را پرورش دهد و انگیزه مطالعه را در کودکان ایجاد کند. محور اساسی آموزش در سالهای اول کودکی بازی است. با استفاده از کتابهای پارچه‌ای، کودکان هر لحظه که بخواهند می‌توانند با آنها بازی کنند، با مشاهده تصاویر کتاب، تصویرخوانی کنند، ابزار شفاهی خود را رشد دهند و خزانه لغت خویش را گسترش داده و در نهایت رشد کلامی خود را بهبود بخشند. بازی با کتاب پارچه‌ای سبب رشد مهارت گوش دادن در کودکان می‌شود. این در حالی است که از دید بچه‌ها، این نوع از کتابها، تنها نوعی وسیله سرگرمی تلقی می‌شوند.

کتابهای پارچه‌ای، با ذوق، سلیقه و ظرافت خاصی تهیه می‌شوند و رنگهایی شاد و ثابت دارند.

✓ **مهمبری، شماره ۱۷۶۹، بهمن ۱۳۷۷.**

پس از ممیزی، نوبت حل کدام مشکل است؟

- زهرا ابراهیمی

گفت‌وگو با ناشران و دست‌اندرکاران کتاب کودک و نوجوان

گفت‌وگو: در گفت‌وگویی با محمدتقی حق‌بین (مدیر نمایشگاه‌های انجمن فرهنگی ناشران کتاب کودک و نوجوان) و نادر قدیانی (عضو هیئت مدیره شرکت تعاونی اتحادیه ناشران) بعضی از مشکلات و انتظارات ناشران کودک مورد بحث قرار گرفته است.

حق‌بین در خصوص توزیع کتاب در صنعت نشر گفته است: وزارت ارشاد باید سیستم حمایتی خود را در این بخش به کار گیرد. فصل تابستان که اوقات فراغت طولانی دانش‌آموزان به شمار می‌آید، فرصت مناسبی است برای برگزاری نمایشگاه کتاب و حل مشکل توزیع کتاب.

وی در زمینه مسئله مهم معافیت مالیاتی ناشران کتاب کودک گفته است: بخش کشاورزی در سراسر کشور از معافیت برخوردار است. تولید کتاب نیز که در واقع تغذیه فکری جامعه است می‌بایستی از این معافیت برخوردار باشد. ناشران کتاب برخلاف کشاورزان، مواد اولیه را به محصولی تبدیل می‌کنند که از نظر مالی ارزش کمتری برای او دارد. ناشر باید همه امکانات را به صورت نقدی تهیه و تولید کند و تولیدات خود را حداقل، یک سال در انبارها نگه دارد و پس از آن هم به قیمت سال گذشته به فروش برساند، این کار، صرفه اقتصادی کمی دارد. معافیت مالیاتی ناشران، اقدامی اساسی برای شدت گرفتن چرخه تولید نشر کتاب است.

نادر قدیانی درباره مشکلات نشر گفته است: ناشران به دلیل مسائل اقتصادی و فنی نمی‌توانند کتابها را در تیراژی کم منتشر کنند، لذا با چاپ کتاب در تیراژ بالا ناچارند که آنها را در مدت زمانی طولانی به فروش برسانند. بنابراین، با توجه به افزایش نرخ تورم، میزان تولید ناشران نسبت به سایر کالاها از نظر اقتصادی در حال عقب‌گرد است، زیرا کتابهایشان همیشه براساس قیمت پشت جلد به فروش می‌رسند.

✓ **مهمبری، شماره ۱۷۷۶، اسفند ۱۳۷۷.**

و توران میرهادی دو تن از دست‌اندرکاران و اعضای شورای اجرایی فرهنگنامه کودکان و نوجوانان در این باره گفته‌اند: یکی از انگیزه‌های اصلی تألیف فرهنگنامه، وجود شمار قابل توجهی از اعضای شورا بود که به طور دائم با بچه‌ها ارتباط متقابل داشتند. این گروه علاقه‌مند و خبره، متوجه شدند که نسل در حال رشد ما به کتاب‌های مورد نیاز خود بویژه کتابهای مرجع دسترسی ندارد و سؤالاتی بی‌شمار غیر درسی آنها بی‌جواب می‌ماند. این در حالی است که دنیا بر پایه دانش پیش می‌رود و بچه‌های ما نمی‌توانند دست کم به شکلی محدود در دریافت این علم سهیم شوند، چه برسد به اینکه خودشان بخواهند به علم و دانش دنیا بیفزایند. این موضوع، انگیزه بسیار بزرگی بود. در واقع کار کردن با هزاران کودک و نوجوان طی سالهای متمادی، تهیه و تدوین انواع کتاب در حوزه ادبیات و کتابهای مرجع را به عنوان وظیفه‌ای اساسی برای ما رقم زده بود.

در واقع، هدف بنیانگذاران تدوین فرهنگنامه تربیت نسلی است که ایران را بشناسد، به آن عشق بورزد و با جهان نیز آشنا شود. فرهنگنامه، کتاب لغت نیست بلکه مجموعه‌ای است شامل تمام موضوعهای دانش بشری.

✓ **مهمبری، شماره ۱۷۸۲، اسفند ۱۳۷۷.**

- فرهنگنامه کودک و نوجوان کاری بزرگ و ناشناخته.

به مناسبت انتخاب فرهنگنامه کودکان و نوجوانان به عنوان کتاب سال (واپسین بخش)

- معصومه کیهانی

گزارش همزمان با نشر ۴ جلد از فرهنگنامه کودک و نوجوان، این سؤال پدید می‌آید که نهاد گسترده‌ای همچون آموزش و پرورش کشور چه کوششی برای رفع نیاز نونهالان در زمینه دسترسی به مطالب غیر درسی و دانستنی‌های مرجع کودک و نوجوان کرده است؟ و آیا کوششی برای معرفی و استفاده از فرهنگنامه در مدارس به عمل می‌آید یا خیر؟ به راستی دلیل این بی‌توجهی چیست؟

در این گزارش، نظرات چند تن از دانش‌آموزان، والدین، کتابداران و اعضای هیئت مدیره تهیه و نشر فرهنگنامه مورد بررسی قرار گرفته است.

یک کتابدار در مورد استفاده از فرهنگنامه در

صنعت نشر کتاب کودک در انتظار راهکارهای نوین.

- معرم حیدری

مقاله بعضی از ناشران کودک می‌گویند بیشتر ناشران کتاب کودک به دلیل فقدان مقررات مدون و مکتوب برای کسب مجوز، به جای ارتقای سطح قصبه‌پردازی، آگاهی‌دهی، الگوسازی و ایجاد خلاقیت‌های تصویری، به فکر یافتن راه‌هایی میانبر و خارج از ضوابط افتاده‌اند. عموم ناشران بویژه ناشران کتاب کودک، امنیت شغلی خود را در معرض تهدید می‌بینند و مطمئن نیستند سرمایه‌گذاری کنونی آنها به سرنوشتی مشابه کتابهایی که غیرمجاز اعلام می‌شود، دچار نخواهد شد.

یکی از ناشران گفته است: اگر قرار باشد تمام کارها در دست عده‌ای خاص باشد، کشف استعدادها و جدید و بها دادن به جوان‌ها، در حد شعار باقی می‌ماند. همان طور که بین مؤلفان و طراحان از لحاظ سطح توانایی، تفاوت‌هایی وجود دارد، ناشران هم از لحاظ توانایی مالی، تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند و فکر نمی‌کنم هر ناشری از استطاعت کار با طراحان و مؤلفان معروف برخوردار باشد.

نویسنده مقاله پس از ذکر نظرات ناشران مختلف سعی در نتیجه‌گیری نسبی کرده و می‌نویسد: پیشنهاد می‌کنیم که اعطای مجوز به ناشران کتاب کودک به صورت مجوز انتشار پیاپی کتاب باشد. یعنی ناشران کتاب نیز همانند مطبوعات، تا زمانی که مرتکب انجام عملی مغایر با قانون نشده‌اند، اجازه چاپ کتاب داشته باشند و صدور پروانه نشر به منزله جواز چاپ کتابهای متعدد و مکرر باشد. عملی شدن این پیشنهاد گرچه در گرو تصویب قانون است ولی وقوع آن می‌تواند صنعت نشر را به تکاپوی بیشتر وا دارد.

✓ **مهمبری، شماره ۱۷۸۲، اسفند ۱۳۷۷.**

- حاصل ۳۶ سال تلاش پیوسته

به مناسبت انتخاب فرهنگنامه کودکان و نوجوانان

به عنوان کتاب سال (بخش نخست)

- معصومه کیهانی

گزارش در شانزدهمین دوره انتخاب کتاب سال، فرهنگنامه کودکان و نوجوانان به عنوان کتاب سال برگزیده و معرفی شد. خانم‌ها نوش آفرین انصاری

مدرسه می‌گوید: ما ۴ جلد فرهنگنامه کودکان و نوجوانان را در کتابخانه مدرسه داریم، ولی متأسفانه بچه‌ها آن چنان که باید از آن استفاده نمی‌کنند. به نظر من این وظیفه معلم است که چگونگی استفاده از آنها را به بچه‌ها بیاموزد. معلمانی که کار تحقیقی از بچه‌ها می‌خواهند، می‌توانند آنها را به جستجو و استفاده از کتابهای مرجع تشویق کنند.

خانم نوش‌آفرین انصاری در مورد چگونگی استفاده از فرهنگنامه در مدارس گفته است: سؤال داشتن، یعنی برخورداری از تفکر مستقل، یعنی به وجود آوردن فضایی که بچه بتواند بپرسد و جواب بگیرد. اجازه دادن به دانش‌آموز در زمینه پرسیدن، یعنی خارج شدن از فضای تک‌کتابی و تک‌بعدی معلم و کتاب درسی.

خانم توران میرهادی نیز درباره همکاری شورای کتاب کودک و آموزش و پرورش گفته است: ما این کار (تألیف فرهنگنامه) را از روز اول جدا از آموزش و پرورش ندیدیم، ولی آموزش و پرورش ما دیوارهای بلندی دور تا دور مدارس خود کشیده است که درون آنها معلم حق ندارد از کتاب درسی فراتر برود و برای بچه‌ها سؤال طراحی کند. هیچ بچه‌ای به فکر کردن، آموزش فراتر از کتاب درسی و دیدن نکته‌های دیگر، تشویق نمی‌شود.

□ هفته‌نامه‌ها

✓ **کیهان هوایی**، سال ۲۸، شماره ۱۲۱۲، دوشنبه ۲۱ دی ۱۳۷۷.
تجربه‌ها، پیشکش ادبیات کودک و نوجوان
 (حکایت اول)
 - طیبه صالحی

گفت‌وگو موضوع شکل‌گیری ادبیات کودک و نوجوان پیش و پس از انقلاب محور اصلی یک سری گفتگوهاست که با شاعران و نویسندگان ادبیات کودک و نوجوان انجام گرفته است. در اولین گفتگو «خسرو باباخانی» داستانیس به برخی سؤالات در این باره پاسخ می‌گوید. وی درباره تأثیر انقلاب و رشد چشمگیر ادبیات کودک و نوجوان می‌گوید:

پس از انقلاب، اول به جهت ضرورت زمان و دوم به سبب خالی بودن این میدان، نویسندگان و شاعران کودک و نوجوان قدم به میدان گذارند. پس از دوره توانایی و شکوفایی، دوره قترت آغاز شد که دلایل

بسیاری می‌توان برای آن شمرد. مانند: بازنگری و ارزیابی نویسندگان بر کارهای گذشته خود، عدم برخورداری از نقد سالم و علمی، تثبیت و شناخته شدن نویسندگان و شاعران، از جمله عوامل رکود و توقف ادبیات کودک و نوجوان شناخته شده است.

به نظر باباخانی ادبیات کودک و نوجوان در ایران نیازهای کامل مخاطبانش را برطرف نمی‌کند. به دلایلی همچون: گوناگونی موقعیتهای خاص جغرافیایی و بالطبع فرهنگهای متفاوت آن که با تقسیم‌بندیهای معروف گروههای سنی کودکان و نوجوان مناسب نیست. به نحوی که نیاز فرهنگی نوجوان ۱۲ ساله در زابل با همسن او در تهران یکی نیست. علت دیگر تجمع نویسندگان و شاعران در تهران است که باعث شده ارتباط صحیح و تنگاتنگی با مخاطبان شهرستانی نداشته و از خواسته‌ها و نیازهای آنان غافل بمانند. همچنین مسئله «خودسانسوری» عامل دیگری برای نافرگیری مخاطب در ایران است. به نحوی که نویسنده به بعضی از موضوعات اساسی مخاطب نوجوان مانند: عشق، اعتیاد و فحشا به علت ترس از سانسور نمی‌پردازد.

✓ **کیهان هوایی**، سال ۲۸، شماره ۱۲۱۲، دوشنبه ۲۸ دی ۱۳۷۷.
نویسندگانی که از مخاطبان دور می‌شوند...
 (حکایت دوم)
 - طیبه صالحی

گفت‌وگو با سوسن طاقدیس داستان‌نویس. طاقدیس نظر خود را درباره علت شکوفایی و رکود ادبیات کودک و نوجوان در دوره انقلاب و پس از آن بازگو کرده است. وی انقلاب را عاملی می‌داند که باعث شد اعتماد به نفس مردم افزایش یافته و جوانها روی پای خود بایستند و خود را مطرح کنند. این نویسنده معتقد است در عرصه ادبیات بخصوص کودک و نوجوان به دلیل کمبودها همه آسانگیر شده بودند و اغلب افراد علاقمند از صفر شروع کردند. ولی کم‌کم افراد با استعداد و برتر خود را نشان داده و بقیه تا حدودی حذف شدند. ولی به مرور زمان بزرگترین دشمن رشد کیفی ادبیات چهره خود را نمایان کرده و آن دسته دسته شدن هنرمندان بود. همچنین مشکلات زمان جنگ نیز صنعت نشر را بیش از قبل دچار رکود کرده است.

طاقدیس درباره نقش «عنصر خیال» در ادبیات

بچه‌ها، در مرحله‌ای خوراک فکری برای نیازهای می‌خواهند که از آنها باخبر نیستند و در درجه دوم به خوراکیهای فکری‌ای نیاز دارند که سخت در جستجوی آنها. ما باید هر دوی اینها را تأمین کنیم. متأسفانه ادبیات کودک و نوجوان ما به این نیازها پاسخ مناسب نداده است.

✓ **کیهان هوایی**، سال ۲۸، شماره ۱۲۱۸، دوشنبه ۲۶ بهمن ۱۳۷۷.
سادگی و شیرینی، نه هنرنمایی‌های خارق‌العاده ذهن و زبان (حکایت پنجم)
 - طیبہ صالحی

گفت‌وگو با افشین علاء.

در ادامه گفتگو با هنرمندان ادبیات کودک و نوجوان با «افشین علاء» شاعر و نویسنده، مصاحبه شده است.

وی درباره رکود، توقف و رشد ادبیات کودک و نوجوان بعد از جوشش آن در اوایل انقلاب می‌گوید: رخسوت و روزمرگی شاعران و نویسندگان حاضر در مقابل جوشش و تلاش آنها در سالهای آغازین انقلاب عللی دارد، مانند: نبود فضای نقد، حرفه‌ای شدن ادبیات کودک و تغییر ناگهانی شرایط. این نویسنده در توضیح «نبود فضای نقد» می‌گوید: یک حرکت رو به تکامل (منظور ادبیات شکوفاشده بعد از انقلاب) اگر در ابتدای امر صرفاً نیازمند حمایت و تشویق است، به مرور زمان و به موازات کسب موفقیت‌های پدید می‌آید در برابر خطر آفت‌شناسی و آشنایی با روشهای پیشگیری از بروز ضعف و انحطاط اقدام کند.

ادبیات کودک و نوجوان ما مرحله اول را به خوبی طی کرد، اما این نیاز را نشناخت یا ضرورتش را حس نکرد.

«علاء» درباره عدم ارتباط نویسندگان آثار با مخاطبین کودک و نوجوان اظهار می‌دارد: نویسندگان به جای ابداعات زبانی و خلاقیت‌های حسنی و تصویری در نوشته‌هایشان بهتر است نیازهای گوناگون مخاطب را با تمام جوانب و رمز و رازهای آن کشف کنند و به آنها بپردازند. ابهام، غسیرمستقیم‌گویی، ضربه‌های نساگهانی، نمادسازیهای پیچیده و فلسفی و مواردی از این دست هر چند یک داستان را متفاوت و قابل تأمل می‌کنند، اما حوصله بچه‌ها را سر می‌برند و آنها را از همراهی با نویسنده باز می‌دارند.

کودک و نوجوان معتقد است که: نویسنده با تخیل قوی و غنی، قدرت خلق بیشتری دارد، ولی نویسندگان امروزی ما در استفاده از این عنصر محافظه‌کار و حتی ترسویند و بیشتر به پانویسی عاری از خلاقیت ادبیات قدیم روی می‌آورند. در انتهای گفتگو به ویژگیهای نویسنده و شاعر و تصویرگر کودک اشاره شده است. ویژگیهایی چون شناخت کودکان، استعداد و آشنایی با ادبیات ویژه این گروه سنی. این نویسنده می‌گوید: کار کتاب کودک، مدتی است به جای «آفرینش کتاب» به «ساخت کتاب» تبدیل شده است. ناآشنایی جامعه با کار خوب به حدی است که بسیاری بدون داشتن هیچ‌گونه استعدادی موفق به ساختن کتاب می‌شوند و کارشان هم بسیار مورد توجه قرار می‌گیرد. در زمینه‌های شعر، تصویرگری و قصه‌نویسی موفقیت‌های زیادی داشته‌ایم که نسبت به آن چه بوده‌ایم عالی است، ولی نسبت به آن چه باید باشیم هنوز فاصله بسیار طولانی است.

✓ **کیهان هوایی**، سال ۲۸، شماره ۱۲۱۵، دوشنبه ۵ بهمن ۱۳۷۷.
کودکان: جانمی رنگین کمان! نوجوانان: بزین بریم! (حکایت سوم)
 - طیبہ صالحی

گفت‌وگو با علی‌رضا متولی. متولی علت رشد ادبیات کودک و نوجوان را در دوره انقلاب آزاد شدن انرژی زیاد جوانان و حتی نوجوانان در عرصه‌های اجتماعی می‌داند. وی توضیح می‌دهد که پس از انقلاب، هر کسی با توجه به استعداد، علاقه و انگیزه‌های درونی خود به کاری پرداخت. آنها که به کار به نوشتن علاقمند بودند، با توجه به آزادی عمل به این عرصه روی آوردند و باعث رشد کیفی ادبیات کودک و نوجوان شدند. سپس زمان رکود و توقف فرا رسید که متأثر از مسایل مختلفی است. از جمله: پرداختن جوانان به تأمین هزینه‌های زندگی و دوری از خلاقیت.

عوامل دیگری که باعث خشکیدن خلاقیت نویسندگان شد «سفارشی‌نویسی» بود که به دلیل مشکلات مالی و اقتصادی رواج یافت. عامل دیگر تغییر شرایط اجتماعی بود. به نوعی که احزاب و جناحها از وحدت اوایل انقلاب به سوی تکثر پیش رفتند و هر گروه آزادی را به دلخواه خود تعبیر می‌کرد. این هنرمند درباره نیاز مخاطبین می‌گوید:

□ ماهنامه‌ها

✓ پیوند، شماره ۲۲۲، اسفند ۱۳۷۷.

یادگیری و خلاقیت

نویسنده: علیرضا هصاره

مقاله عواملی چون اطلاعات و آگاهی، انگیزش و خلاقیت، اعتماد به نفس و استقلال شخصیت، قدرت خلاقه در کودک را پرورش می‌دهند. به عقیده نویسنده، خلاقیت را هم می‌توان آموزش داد (یادگیری با استفاده از شیوهٔ اکتشافی و مشکل‌گشایی) و هم پرورش. برای پرورش خلاقیت در کودکان و نوجوانان باید به آنان امکان تفکر داد و آنها را تا حد امکان از انجام فعالیتهای قالبی و از پیش تعیین شده برحذر داشت.

گاهی عقاید و نظریات فرزندانمان ممکن است از نظر ما غیر عادی به نظر آید، اما چنین عقایدی ممکن است نحوه‌ای از تفکر خلاق باشد که در حیطه اطلاعات و بضاعت علمی ما قرار ندارد.

در چنین شرایطی، لازم است که این عقاید اولاً مورد توجه و احترام قرار گیرد و ثانیاً برای ارزیابی آنها از افراد صاحب نظر و متخصص کمک گرفته شود. یکی از روشهای مؤثر بر رشد خلاقیت در کودکان و دانش‌آموزان، تدارک فرصتهایی برای یادگیری‌های مبتکرانه است. مثلاً تکمیل اشیاء، داستانها و اموری که ناتمام مانده‌اند، باعث می‌شود که افراد برای تکمیل آنها تمامی ابتکار و سعی خود را به کار برند. تجربیات عینی و تعامل با محیط یادگیری، نقشی اساسی دارد.

✓ رشد تکنولوژی آموزشی، دوره چهارم، شماره ۵، بهمن ماه ۱۳۷۷.

درس انشا برهوت سکون یا دشت سبز پاک

نویسنده: علی رؤف

مقاله نویسنده در پاسخ به سؤالهایی نظیر: چرا شیوه‌های تدریس انشا دچار سکون و بی‌حرکی ده‌ها ساله است؟ و چرا هیچ تغییری در روش یاددهی این فعالیت تحصیلی «پایه» به وجود نیامده است؟ به بررسی بعضی از خاطرات و تجربیات خود در این زمینه پرداخته است.

یکی از علل سکون و نبود تغییر در درس انشا، بی‌توجهی و فراموش کردن اهداف این درس است. به همین علت شیوه‌های غلط و نامناسب سنتی در

تدریس انشا همچنان پایدار مانده‌اند و دانش‌آموزان خردسالی که دارای موهبت الهی و استعداد نوشتن هستند، مجال درخشش نمی‌یابند و استعدادشان در نطفه خفه می‌شود.

به عقیده نویسنده، کارمایه نوشتن عبارتست از: خوب دیدن، خوب شنیدن و خوب فکر کردن. تفکر در دوران کودکی همان تخیل آزاد است که به شیوه‌های مختلف می‌توان بچه‌ها را به فکر کردن واداشت تا تخیل خود را دربارهٔ دیدنی‌ها، شنیدنی‌ها، خواندنی‌ها و دیگر یافته‌های ذهنی‌شان آزادانه پرواز دهند.

والدین، مربیان و معلمان نه تنها نباید از تخیل خردسالان جلوگیری کنند بلکه باید اسباب جولان و حرکت همه سویه آن را فراهم آورند و اندک اندک آن را به مرزهای «تفکر» و «تفکر منطقی» سوق دهند. تنها از این مرحله به بعد است که می‌توانند همه چیز را به خود آنان و اسپارند.

✓ رشد معلم، سال هفتم، شماره ۶ (پیاپی ۱۲۰)، اسفند ۱۳۷۷.

راه‌های ایجاد تحرک در درس انشا

نویسنده: رمضانعلی یاقوتیان

مقاله به عقیده نویسنده، مراحل انشانویسی در دوره دبستان عبارتند از: جمله‌سازی، بسط جملات، مقایسه کلمات با هم، نامه‌نویسی، برجسب‌نویسی، علامت‌نویسی و... برای دورهٔ راهنمایی مهارتهایی پیچیده‌تری نسبت به سن و کارایی دانش‌آموزان این مقطع توصیه شده است، مثل: انشا یا کلمات پراکنده و تلفیق آنها، توصیف عینی، مطالعه آرام و بدون کلام، یادداشت روزانه و تنظیم مجله مدرسه. نقش مشاهده در نوشتن انشاهای توصیفی غیرقابل انکار است و دانش‌آموزان را می‌بایستی به مشاهدهٔ دقیق عادت داد. برای دورهٔ متوسطه، نوشتن انشای «نقلی» و تحقیقی و انشای «تخیلی» توصیه شده است. انشای «نقلی» از نظر نویسنده عبارت است از: بیان سرگذشت انسان، جانور یا اشیاء که بهتر است خصوصیات زمانی و مکانی پدیدۀ مورد نظر نیز قید شود.

برای انشای تحقیقی نیز باید بحث و تحقیق دربارهٔ عقاید و افکار، علوم و ادبیات یا مسائل اجتماعی، فلسفی و اقتصادی، مدنظر گرفته شود.

بحث دربارهٔ انشای «تخیلی» گسترده‌تر است. در این نوع توصیف نوشتاری، فرد صحنه‌هایی را در

✓ **فرزند سالم، شماره ۱۶، آذر و دی ۱۳۷۷.**
آیا قبل از تولد حافظه وجود دارد؟
 نویسنده: غلامرضا داوودی

مقاله در تحقیقی که نویسنده تحت عنوان «تأثیرات محرکهای شنیداری پیش از تولد» صورت داده است، گروهی از مادران باردار در نظر گرفته شده و به آنها توصیه شد تا روزانه دو نوبت، شعری با مضمون گربه یا ماهی به زبان فارسی یا انگلیسی بخوانند. آنها می‌بایستی این کار را تا زمان به دنیا آمدن کودک ادامه می‌دادند. پس از وضع حمل، نوزادان این مادران در ۳۰ روز پس از تولد به وسیله پستانک مخصوصی که می‌توانست تعداد مکرزندهای نوزادان را اندازه‌گیری کند، مورد کنترل قرار گرفتند. نتایج به دست آمده نشان داد که نوزادانی که مادرشان شعر می‌خوانده‌اند با شنیدن نوار کاست شعری که مادر در زمان بارداری خوانده بود، تعداد مک بیشترى به پستانک می‌زدند، ولی گروه معیاری که مادران آنها در زمان بارداری شعر نمی‌خواندند، با شنیدن صدای مادر شعری که از کاست پخش می‌شد، واکنش خاصی نشان نمی‌دادند.

به عقیده نویسنده، این تحقیق تا حدی نشان داده است که چنین انسان در دوران بارداری نیز می‌تواند مطالب شنیده شده را به حافظه بسپارد و بعدها به خاطر آورد. نوزاد می‌تواند در فاصله ۱۵ تا ۳۰ روز پس از تولد، همان مطالب را به یاد آورد و تشخیص دهد.

✓ **فرزند سالم، شماره ۱۶، آذر و دی ۱۳۷۷.**
چگونه خلاقیت را در کودکان پرورش دهیم؟
 نویسنده: فرشته جلالی

مقاله «خلق کردن» یعنی ترکیب عناصر موجود در طبیعت به نحوی که پدیده‌ای کاملاً نوازن آن به وجود آید. هدف انسان خلاق، تولید چیزی تازه است. عوامل مختلفی منجر به خلاقیت می‌شود، ولی اولین شرط اساسی برای انجام کاری که در نهایت به خلاقیت منجر می‌شود، ایجاد انگیزه و برانگیختن غریزه کنجکاوی کودک است.

یکی از راه‌های پرورش خلاقیت، برانگیختن انگیزه کودک برای بیان هنری است. نقاشی نوعی بیان هنری است. تلاش کودک برای کسب این توانایی که چگونه طرح‌های ذهنی خود را در یک کل و به

ذهن مجسم یا به تعبیری دیگر بازسازی می‌کند و چیزهایی را به آن می‌افزاید یا کم می‌کند. در این نوع نوشته، دانش‌آموزان می‌بایستی بدانند که هر تخیل ذهنی در واقعیت‌هایی ریشه دارد که یا قبلاً دیده و شنیده‌اند و یا از طریق مطالعه به آنها دست یافته‌اند. پس، هر چه اطلاعات ما در این موارد بیشتر باشد، قدرت تخیل نیز قوی‌تر خواهد بود. دانش‌آموزان اگر در نوشتن توصیف‌های عینی کوتاهی نکنند، پس از مدتی گنجینه‌ای از تخیلات گوناگون را برای خود فراهم می‌آورند.

✓ **فرزند سالم، شماره ۱۶، آذر و دی ۱۳۷۷.**
نخستین مراحل آشنایی با کتاب (قسمت دوم)
 نویسنده: مریم احمدی

مقاله نوزادان و شیرخوران را نیز می‌توان با روش‌هایی خاص با کتاب آشنا کرد. نوزاد، با محرک‌های بینایی چون تضاد سیاه و سفید، رنگ‌های براق و اشیای رنگی و متحرک، تحریک شده و تحریک بصری کم‌کم باعث تمرین ماهیچه‌های چشم او در جهت‌های گوناگون می‌شود. با این تمرین، نوزاد موفق به کشف شکل‌هایی خاص در میان طرح‌های نامشخص شده و با کشف این شکلها و خطوط معین به شناخت خط داستانی دست می‌یابد. برای آشنایی کودکان شیرخوار با کتاب، می‌بایستی به امکانات بدنی و زیستی آنها توجه کرد. وضعیت قرار گرفتن او برای دیدن کتاب و خواندن شعرهای آهنگین و ساده هم‌زمان با دیدن کتاب، اهمیت زیادی دارد. کتاب‌های مخصوص کودکان زیر یک سال برحسب جنس و شکل متنوع هستند. کتاب‌های ظرفی، فرشی، موکتی، ملاقه‌ای، تشکیکی، لباسی، پرده‌ای، دیواری و کتاب‌گردان، شکل‌های گوناگونی از این نوع کتاب‌ها هستند. از نظر جنسی نیز کتاب‌هایی پارچه‌ای پلاستیکی و مقوایی برای نوزادان و شیرخوران تهیه می‌شود که البته کتاب‌های پارچه‌ای بهترین جنس برای این گروه سنی هستند.

وقتی کودک در آغوش مادر یا کنار اعضای خانواده فرصت یابد تا با کتاب آشنا شود، روابط صمیمانه‌تر، عاطفی‌تر و در عین حال هدفمندتری را تجربه می‌کند و کتاب‌آزاری می‌شود برای ارتباط کودک با دیگران و استحکام روابط عاطفی و اجتماعی او در آینده.

گونه‌ای منسجم و هماهنگ با یکدیگر، در سطحی دوبعدی قرار دهد و ارتباطی منطقی میان اجزای نقاشی خود برقرار سازد، در واقع به نوعی سعی در یافتن موضوعی جدید و کسب توانایی در نوآوری و بازآفرینی پدیده‌های تازه از واقعیات ملموس است. از دیگر راه‌های مؤثر، تحریک انگیزه کودک در خصوص کسب مهارت و معلومات و اصول اولیه هر کاری است. وجود توانایی انجام کار از دیگر شرایط ضروری برانگیختن انگیزه است. این روش در واقع امکان عینی ساختن دانش و معلومات کسب شده ذهنی است.

استفاده از قدرت تخیل یا به بیانی ساده‌تر، خیال‌پردازی در ارتباط با واقعیات ملموس می‌تواند عامل مهمی در زمینه پرورش خلاقیت کودک باشد. قضاوت کردن و برخورداری از روحیه انتقاد در مورد واقعیات ملموس و کنکاش و جست و جو و زیر سؤال بردن مشاهدات حاصله از این واقعیات، می‌تواند در این زمینه بسیار مفید و ثمربخش باشد.

✓ فرزند سالم، شماره ۱۷، بهمن ۱۳۷۷.

نخستین مراحل آشنایی با کتاب (قسمت اول)

سخنران: خانم احمدی

تلفظی موضوع سخنرانی خانم «احمدی» در دوازدهمین «کارگاه آشنایی با ادبیات کودک و نوجوان» شورای کتاب، «نخستین مراحل آشنایی با کتاب» در سه بخش: تعریف نوجوان و ویژگی‌های او؛ بررسی انگیزه نوجوان در انتخاب کتابها و خصوصیات کتابهای سودمند برای نوجوان، بوده است. «تغییر» یکی از ویژگی‌های کلی دوره نوجوانی است و مجموعه تغییرات عقلی، اجتماعی، عاطفی و جسمی فرد برای رسیدن به مرحله بلوغ را دربرمی‌گیرد. به عقیده خانم احمدی، تغییرات جسمی از عمده‌ترین تغییرات دوره بلوغ است. از آنجا که بلوغ اجتماعی بعد از بلوغ جنسی رخ می‌دهد، نوجوان گرفتار نوعی بحران می‌شود که در واقع نوعی درک قضایا به شیوه بزرگسالان است، در حالی که هنوز تجربه بزرگسالان در وی شکل نگرفته است.

✓ فرزند سالم، شماره ۱۷، بهمن ۱۳۷۷.

آشنایی با مادران امروز (بخش دوم)

نویسنده: سارا شمس

مقاله «مؤسسه مادران امروز» به منظور بالا بردن سطح فرهنگی و کمک به مادران در زمینه‌های گوناگون تأسیس شده است. این مؤسسه در آغاز کار، نمایشگاهی از کتابهای دست‌ساز را برپا کرد که محور اصلی این مقاله بررسی ویژگی‌های این نوع کتاب است.

خانم «زهره فرمانی» مشاور مؤسسه مادران امروز، در این ارتباط گفته است:

«این نمایشگاه، مجموعه‌ای است از کتابهای دست‌ساز که برای دو طرح تحقیقاتی راه‌اندازی شد: یکی «طرح خواندن با نوزدان» و دیگری «کتاب برای کودکان نابینا». در بخش نخست مجموعه‌ای بسیار غنی از اولین محرکهای دیداری برای کودکان نوزاد وجود دارد و بخش دوم مجموعه‌ای است از کتابهایی با تصاویر برجسته که برای استفاده کودکان نابینا، ناشنوا و کم‌توان ذهنی تدوین شده‌اند. انگیزه برپایی این نمایشگاه، جذابیت کتابهای دست‌ساز برای همه کودکان است. در ساخت این کتابها، از موادی متنوع که تحریک حس لامسه را امکان‌پذیر می‌سازند، استفاده شده است. این کتابها به کودک فرصت نوعی بازی لمسی و کسب تجربه‌های تازه را می‌دهد. همچنین تنوع گسترده در قطع و نوع صحافی آنها، انگیزه‌های تازه‌ای در زمینه برقراری ارتباط با کتاب در کودک ایجاد می‌کند. انتخاب موضوع برای کتاب دست‌ساز بستگی به نیاز مخاطب آن دارد. این نوع کتابها برای گروه‌های سنی مختلف کودک و نوجوان قابل اجرا هستند. برای کودک یک ماهه، حتی پرده‌های رنگین اطاق نیز نوعی کتاب است. برای کودک یک ساله، کتاب پارچه‌ای با تک تصویرهای آشنا جذابیت بیشتری دارد. برای کودک سه ساله، ترفندهایی ساده وارد کتاب می‌شود. کودک چهارساله، داستانها و موضوعهای علمی را جدی می‌گیرد و کودک شش ساله می‌تواند در ساخت کتاب همکاری کند.

✓ فرزند سالم، شماره مجدم، اسفند ۱۳۷۷ (ریزه نودوز ۱۳۷۸).

- رابطه خلاقیت و محیط

نویسنده: فرشته جلالی‌پور

مقاله نویسنده مقاله، محیط را عامل مؤثری در رشد شخصیت کودک و بروز رفتار خلاق در وی می‌داند:

زندگی خانوادگی تا حیات علمی عرفانی و اجتماعی و سیاسی می‌داند. در این کتاب با این آگاهی مخاطب نوجوان می‌تواند با شیوه‌های منطقی به شناخت حافظ و سروده‌هایش بپردازد و درکی صحیح از سخن این نابغه شعر و ادب داشته باشد.

به عقیده منتقد، اثر آقای مزنیانی دارای اشتباه‌های تاریخی، کمیود در توضیح بعضی از مطالب، اشکالهای صوری (اغلاط دستوری، جا افتادگی، اشتباه در تایپ و...) بوده و معیار نویسنده در گزینش غزلها چندان مشخص نیست. او ضوابط گزینش غزلها را از لحاظ تنوع الفبایی، تنوع مضمون و تنوع واژه‌های کلیدی، مورد بررسی قرار می‌دهد و از خود می‌پرسد که: «هدف از انتخاب این غزلها برای جوان یا نوجوان مخاطب چه بوده؟»

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، دی ۱۳۷۷.

مثل این که شد

گزارشی درباره انجمن نویسندگان کودک و نوجوان

(قسمت دوم، آخر)

-فرنان قاضی‌زاده

گزارش این گزارش به ارائه نظر کارشناسان و اعضای انجمن نویسندگان کودک و نوجوان در مورد کارایی، نقاط قوت و ضعف انجمن اختصاص دارد. به عقیده علی‌اکبر قاضی‌زاده: تشکلهای صنفی بیشتر سیاسی می‌شوند تا صنفی، زیرا معمولاً هر چه سطح شعور گروه بالاتر می‌رود و به اصطلاح روشنفکرتر می‌شود پذیرفتن حرف یکدیگر برایشان سخت‌تر می‌گردد. سیاسی شدن انجمن نویسندگان و ایجاد موضع‌گیری سیاسی اعضای آن باعث خواهد شد که انجمن نه تنها قادر به حل مشکلات صنفی خود نباشد بلکه بر مشکلات موجود نیز بیفزاید زیرا اگر چه سیاست معمولاً جدا از کار نویسندگان نیست، ولی فضای سیاسی می‌تواند برای نویسندگان نیازمند به آرامش، بسیار مشکل آفرین باشد.

اسدالله شعبانی گفته است: گردانندگان انجمن می‌گویند از امکانات و حمایت‌های ویژه دولت در جهت دوام و قوام این تشکل بهره خواهند گرفت. این هماهنگی بین انجمن و دولت، نباید منجر به وابستگی انجمن شود.

وی در ادامه مطالبش در مورد سانسور در حیطه ادبیات کودک و نوجوان گفته است: «سانسور

محیطی که تأمین‌کننده امنیت روحی و روانی او باشد و کودک بتواند با برقراری ارتباط روحی با محیط، از درک و شناخت امکانات و وسایل و اشیای موجود برخوردار شود. از دیگر شرایط اساسی تأثیر مثبت محیط بر قوه خلاقیت کودک، وجود هماهنگی یا سازش و تطابق با محیط است به طوری که امکانات شرایط موجود در محیط باید برانگیزاننده قوه تخیل کودک باشد نه سرکوب‌کننده هیجانات روحی و توانایی‌های بالقوه او.

به عقیده نویسنده، نقاشی هر کودک برگرفته از شیوه زندگی، قوه تخیل و رفتار خلاق اوست. نوع خطوط، انتخاب رنگها، شیوه رنگ‌آمیزی و حتی ترکیب‌بندی کودکی که با وسائل مدرن (مثل رایانه و...) سروکار دارد در مقایسه با کودکی که چنین امکاناتی را ندارد، بسیار متفاوت است. شرایط جوی، نوع آب و هوا، دمای هوا، گرما، سرما، خشکی و یا رطوبت محیط نیز بر کودکان تأثیر می‌گذارد. به بیانی دیگر، محیط‌هایی نسبتاً یکنواخت مانند مناطق قطبی و یا مناطق خشک استوایی، تأثیر مثبتی بر قوه تخیل و خلاقیت افراد ندارد، اما محیط معتدل آب و هوایی تأثیر مثبتی بر قوه خلاقیت انسانها بویژه کودکان دارد. از دیگر عوامل مهم در بروز رفتار خلاق، تجربه و آزمایش است. محیط باید به گونه‌ای باشد تا فرد بتواند در شرایط مساعد آن، توانایی‌های بالقوه خود را از طریق تجربه و آزمایش بشناسد و آنها را بروز دهد.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، دی ۱۳۷۷.

کتابهایی که قدر خود را ندانستند.

نقد کتاب، «بلبل باغ جهان حافظ»، دو جلد زندگینامه

و غزل‌نامه، نوشته محمدحافظ مزنیانی

- سید علی محمد رفیعی

نقد بازنویسی زندگی بزرگان دانش و ادب کشورمان به زبان روز و برای سنین مختلف به ویژه کودک و نوجوان عصر حاضر، یکی از مسائل بسیار مهم کنونی است یکی از این بزرگان «حافظ» است که زندگینامه و ۲۰ غزل او توسط آقای «مزنیانی» در کتابی با عنوان «بلبل باغ جهان حافظ» معرفی شده است. منتقد این اثر، نوشته است: اگر اصل بر شناخت شعر حافظ بر اساس شخصیت او باشد زندگینامه و تاریخ عصر حافظ، وی را فردی اجتماعی و تحت تأثیر پدیده‌های خرد و کلان، از

فکری نه تنها از طریق اداره کتاب ارشاد بلکه از راه جشنواره‌های آنچنانی کتاب با داوری همین کسان و ایجاد منگنه در مراکز فرهنگی و در نهایت ایجاد نوعی خود سانسوری اعمال شده است.»

در این گزارش آمده است که افزون بر صد نفر از کارشناسان حوزه‌های مختلف هنری در این جلسه گرد هم آمده و استقبال صاحب‌نظران و نویسندگان کودک و نوجوان از انجمن، بسیار خوب بوده است. اکثر اعضا امیدوارند که انجمن بتواند کارگشای مشکلات نویسندگان باشد و در مجموع تأسیس آن را کاری مفید و مثبت ارزیابی می‌کنند.

✓ **کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، بی ۱۳۷۷.**
بررسی عوامل بازدارنده رشد کیفی کتابهای کودک و نوجوان

گزارش: سیدمهدی شجاعی درباره علل عدم رشد مطالعه بویژه در مقاطع کودک و نوجوان، معتقد است که: مشکل کتاب و کتابخوانی پیش از آنکه مشکلی «اقتصادی» باشد، مشکل «فرهنگی» است. در جامعه ما شوق به مطالعه کم و همین یکی از مهمترین مشکلات در جامعه است.

محمدرضا یسوسفی در مورد مسئله سفارشی‌نویسی در عرصه ادبیات کودک و نوجوان گفته است: سفارش‌نویسی پدیده‌ای بسیار دردناک و روندی است علیه خلاقیت در ادبیات کودک و نوجوان. ارائه نقد خوب به رشد و پیشرفت کیفی کتابهای کودک و نوجوان کمک می‌کند و این نوع نقد، بسیارمند مطبوعاتی بی‌نظر و آزاد است، ولی مطبوعات کودک امروز ما پاسخگوی این نیاز نیست. به عقیده یکی از کارشناسان برگزاری جشنواره‌های کتاب و مطبوعات کودک و نوجوان، یکی از علل و آثار عدم رشد مطالعه، «رکود خلاقیت» است که بر عدم رشد کیفی کتابهای کودک و نوجوان تأثیر می‌گذارد. وی اضافه می‌کند: آثار خلاقه در ادبیات کودک و نوجوان کم شده است و نویسندگان به بازنویسی متون تاریخی روی آورده‌اند. سفارش‌نویسی تمام وقت نویسندگان را می‌گیرد، به طوری که آنان فرصت خلق آثار خلاقه را نمی‌یابند. در انتهای گزارش، نگارنده پس از جمع‌بندی کلی پیشنهادهایی به منظور ارتقای سطح کیفی ادبیات کودک و نوجوان ارائه می‌دهد.

✓ **کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، بی ۱۳۷۷.**

حدیث فکر مهر

نقد کتاب «زندگینامه حضرت محمدرسول الله»،
بازنویشته: جعفر ابراهیمی (شاهد)
نویسنده: میثرا صادقی

نقد: کتابی که مورد نقد قرار گرفته است، مروری دارد بر سی و سه سال زندگی حضرت رسول اکرم(ص). به عقیده منتقد: در این اثر، روایت‌های پراکنده به شکلی داستانی در کنار هم جمع شده و مجموعه‌ای قابل توجه و خواندنی را ارائه داده‌اند. داستان با پرداختن به عشق و علاقه حضرت خدیجه(س) نسبت به پیامبر شروع می‌شود. نویسنده سعی کرده است با ارائه لحظه‌پردازی و توصیف‌های مناسب، کار را لطیف و خواندنی کند. داستان به شیوه‌ی دانسی کل بیان شده و به نظر می‌رسد که انتخاب زاویه دید، مناسب و به جا صورت گرفته است. نثر و زبان اثر ساده و روان است و مخاطب می‌تواند با آن ارتباط برقرار کند. از لحاظ پرداخت، بر خلاف فصول اول کتاب، تمایل نویسنده بیشتر به سمت «گفتن» بوده است تا «نشان دادن». اگر چه نویسنده در بخشهایی از اثر، سعی داشته است کار را تا سرحد ممکن نمایشی کند، اما «روایت» بر کل اثر غلبه دارد و بافت روایی و حجم زیاد اثر، گاه خواننده را خسته می‌کند. همچنین آوردن بیت‌هایی که گاه‌گاه در بین بافت یکدست روایت داستانی آورده شده‌اند، به واقعیت‌نمایی کار لطمه می‌زند و به یکباره خواننده را از حال و هوایی که در آن بوده، خارج می‌کند. در نتیجه، حسی که نویسنده با تلاش و ایجاد لحظه‌های مناسب در خواننده به وجود آورده، یکباره از بین می‌رود. نکته دیگر اینکه حضور نویسنده در سیر تعریف ماجرا از لطافت اثر کم کرده است.

«در مجموع، «جعفر ابراهیمی» در زندگینامه حضرت محمد(ص) تلاش کرده است با بیانی ساده و داستانی به زندگی پیامبر بپردازد و در این راه موفق بوده است.

✓ **کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، بی ۱۳۷۷.**

سیمای زن در ادبیات کودکان
تألیف: آرزو انواری

چکیده پایان‌نامه: تحقیقی با هدف و انگیزه شناسایی ویژگی‌های فرهنگی و اقتصادی - اجتماعی منتسب به

نقد مجموع داستان «نقطه اوج» شش داستان کوتاه از شش نویسنده مختلف برای نوجوانان است و همه داستانهای آن درباره جانبازان و مسائل زندگی آنها نوشته شده‌اند.

منتقد درباره داستان کوتاه «سج» اثر نادر ابراهیمی نوشته است. از آنجا که موضوع داستان مناسب نوجوانان نیست و شخصیت نوجوان این داستان در حقیقت چهره تمامی نویسنده است تا حرفهایش را از طریق او مطرح کند و به بیانی دیگر، سایه سنگین و رتپای نویسنده بر جای جای متن داستان حس می‌شود و نثر و زبان اثر نیز مناسب نوجوانان نیست، نمی‌توانیم «سج» را داستان مناسبی برای نوجوانان به حساب آوریم.

نویسنده نقد با اشاره به عدم انسجام طرح، عدم وحدت لحن در کل داستان، شخصیت‌پردازی‌های نه چندان مناسب و گفت‌وگوهای نامناسب و به دور از واقع‌نمایی و تنش لازم این اثر را از دیگر نقاط ضعف آن معرفی کرده است.

درباره داستانهای دیگر این مجموعه نیز آمده است: «داستان کوتاه «نقطه اوج» نوشته «حمید ملاطایفه» اگر چه شروع خوب و گسترش طرح مناسبی دارد، اما در پایان به نام مستقیم‌گویی و تا حدودی شعاری شدن افتاده است. گاه نیز رتپای نویسنده در اثر دیده می‌شود.

«داستان کوتاه «معلم جدید» نوشته محمدرضا کهخا، داستانی با طرحی تکراری است که از پرداخت ضعیف و مستقیم‌گویی رنج می‌برد.

«در داستان «جای خالی ماه» نوشته محمدابراهیم معیری، از زبان راوی نوجوانی بهره گرفته شده و خواننده، جهان داستان را از دیدگاه راوی نوجوانی می‌بیند که دیدگاهی جذاب دارد. کارکرد دیگر استفاده از راوی نوجوان این است که دارای قابلیت استفاده از زبان و نثری ساده و روان یا واژگانی در حوزه فهم خردسالان و در عین حال حس برانگیز است.

«یک قطره شبم» نوشته مژگان ملکی نیز راوی نوجوان دارد و از طرحی جذاب و تعلیق و کشمکشهای مناسب حال نوجوانان برخوردار است. «مینهای قالی» نوشته مرضیه عباسی نیز از بهترین داستانهای این مجموعه است که از نثر و زبانی استوار بهره می‌برد.

زن در کتابهای کودکان صورت گرفته است. مقوله‌های موضوعی این تحقیق عبارتند از مقوله اقتصادی، اخلاقی و خانوادگی، شناختی مذهبی، ملی و میهنی. محقق، از کتابهای منتشر شده در سالهای ۱۳۶۲ تا ۱۳۶۶ توسط کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان استفاده کرده است که برای گروه سنی ۶ تا ۱۲ سال نوشته شده‌اند. وی ۱۰ درصد از کل کتابها را به عنوان نمونه آماری انتخاب کرده و مورد تحلیل کمی و کیفی قرار داده است. بعضی از نتایج این تحقیق عبارتند از:

«نقش و میزان استفاده اسامی زن یا مرد در هر متن می‌تواند به نوعی معرفت تأکید بر نقش هریک از دو جنس مخالف باشد. مشخص شده است که درصد قاطعی از اسامی (۹۶/۵۹ درصد) آثار مورد تحقیق، مردانه بوده‌اند.

«بررسی نوع مشاغل مردان و زنان در کتابهای مورد بررسی، نشانگر آن است که شغل خارج از منزل برای زنان به طور مطلق عنوان نشده و تمامی مشاغل خارج از منزل به مردان تعلق دارد. از مشاغل داخل منزل نیز تنها ۲ مورد برای زنان عنوان شده است.

«بررسی کنی تصاویر به تفکیک زن، مرد و مسخاط نشان می‌دهد که بیش از ۶۱ درصد از تصاویر متعلق به مردان و کمتر از ۶ درصد متعلق به زنان است و از مجموع تصاویر نیز نزدیک به ۲۴ درصد شامل تصاویر مختلط می‌شود.

«از لحاظ مکان حضور زنان، ۹۲/۸۶ درصد از تصاویر متعلق به حضور زنان در محیط خانه است. حضور در محیط خارج از خانه یعنی طبیعت و خیابان، جمعاً ۷/۱۳ درصد در تصاویر مکانهای شغلی مانند مدرسه و مسجد، اثری از حضور زن دیده نمی‌شود، این در حالی است که مردان در تمامی مکانهای فوق حضور مناسب و معقولی دارند.

نویسنده در انتها نتیجه گرفته است: در کتابهای کودکان، مهمترین نقش مادری بسیار سطحی و ابتدایی مطرح شده و این خود عاملی است که موجب می‌شود دختران و پسران ما نسبت به نقش اجتماعی زن، شناخت محدودی به دست آورند.

✓ کتاب ماه کودکان و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، بی ۱۳۷۷
وقتی ماهیها منفجر می‌شوند
نقد کتاب مجموعه داستان «نقطه اوج»

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، دی ۱۳۷۷.
 علی(ع) در کتابهای کودک و نوجوان.
 برگرفته از: کتابشناسی قصه‌های قرآنی و ائمه به
 کوشش: حسین حداد

مقاله: مسئولان نشریه کتاب ماه کودک و نوجوان به مناسبت نزدیکی ماه مبارک رمضان، بخشی از تحقیق «کتابشناسی قصه‌های قرآنی و ائمه» را انتخاب کرده‌اند که درباره آثاری است درباره شخصیت حضرت علی(ع) که از سال ۱۳۲۹ تا ۱۳۷۲ (یعنی حدود ۲۳ سال) منتشر شده‌اند. مجموعه این آثار شامل ۲۲ داستان است که محقق به ترتیب حروف الفبای فارسی نام خانوادگی نویسندگان به معرفی آثار آنها پرداخته است. در هر معرفی: نام نویسنده، عنوان داستان، نوع داستان (کوتاه یا بلند)، محل چاپ اثر، سال نشر، تعداد صفحات و موضوع اصلی داستان لحاظ شده است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، دی ۱۳۷۷.
 مشکل داستانهای مذهبی
 نقد کتاب «آبشار نور»: نوشته: غلامرضا آبروی
 - غلامعباس زرگر

نقد: «آبشار نور» مجموعه داستانی شامل چهارده معجزه از چهارده معصوم است. به عقیده منتقد، اساسی‌ترین مشکل این اثر نثر و زبان آن است. نثر ساده و توضیحی و ابهامات از مشکلات اولیه‌ای است که در کتاب دیده می‌شود. اصرار بیش از حد نویسنده در ساده‌نویسی، فضایی سرد و بی‌رمق به وجود آورده است. در واقع، نویسنده با نثر بیرون برای امروز نوشته است. فضای داستانها به شدت مسخ شده و عدم شخصیت‌پردازی افراد حاضر در هر حکایت، باعث شده است که «آبشار نور» حالت نقل و روایتی داستان گونه به خود بگیرد.

طرح شخصیت‌های مثبت، بدون حضور در کنار شخصیت‌های منفی و حتی نپرداختن به دیگر زوایای شخصیتی انسانهای مثبت، باعث شعاری شدن شخصیتها و رفتار آنها شده است. توصیفات که بوی کهنگی می‌دهند، هیچ گونه حسی را در خواننده بر نمی‌انگیزند و می‌توانند همان توصیفات مطرح شده در اصل روایت باشند. این نوع توصیفات، اثر را مصنوعی‌تر نشان می‌دهد. عدم استفاده از قالبهای ادبی امروزی و رعایت نکردن اصول آنها، شاید

بزرگترین مشکل داستانهای مذهبی باشد که در خوش بینانه‌ترین نگاه، حاکی از ناآشنایی نویسندگان این نوع آثار با ادبیات داستانی است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، دی ۱۳۷۷.
 بوی بهار و دختر باد
 نقد کتاب شعر: «نسیم دختر باد» سروده: افشین علاء
 - عرفان نظراهماری

نقد: «افشین علاء» شاعر کودک و نوجوان قبلاً مجموعه شعری به نام «یک سید بوی بهار» به چاپ رسانده بود که مورد توجه مخاطبان و اهل فن قرار گرفت. در این نقد، کتاب جدید این شاعر یعنی «نسیم دختر باد» با کتاب اول وی مقایسه شده است.

کتاب «یک سید بوی بهار» مجموعه‌ای است نو، با سادگی و روانی زبان و صمیمیت و تازگی در موضوع. شاعر در شعرهای این مجموعه صمیمیت را در واژه‌ها، جمله‌ها و در کل فضای شعر حفظ کرده است. موضوع شعرها تکه‌های ساده زندگی است. او با توصیف ظریف گوشه‌هایی از زندگی، ما را به فضای دوست‌داشتنی خانه و خانواده می‌برد. «یک سید بوی بهار» مجموعه‌ای متنوع با موضوعها و فضاهای مختلفی است که با ظرافت و تازگی تمام، بلمشغولی‌های بچه‌ها را بیان می‌کند، اما در «نسیم دختر باد» از این تنوع و تازگی خبری نیست شاید یکی از علل این نقیصه، پرداختن به مضامین مذهبی و کاهش تعداد شعرهای این مجموعه باشد. صمیمیت شعرهای «یک سید بوی بهار» در کتاب «نسیم دختر باد» کمتر شده است. شعرهای این مجموعه زیاد نیست، ولی نمونه کارهای اخیر اوست و به نظر می‌رسد در این مجموعه از اتفاقهایی تازه که قبلاً در شعرهای «افشین علاء» رخ می‌داد، خبری نیست. شعرهای این مجموعه قشنگ است، اما غیر از یکی - دو تایی آنها، بقیه شبیه شعرهای قشنگ دیگر است و نکته خاصی ندارد که آنها را از شعرهای دیگر متمایز کند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، دی ۱۳۷۷.
 شیرینی معما در فقدان پیرنگ
 نقد کتاب «راز لوکوموتیو» نوشته: محمد حمزه زاده
 - بزرگمهر شرف‌الدین نوری

نقد: در این نقد، کتاب «راز لوکوموتیو» اثر محمد

است تقلیدی از همان گونه داستانها باشد، این سؤال را پیش می‌آورد که این نوع داستانها چقدر با فرهنگ ما مطابقت دارند؟ آیا بچه‌های ما نیازمند این‌گونه عرفانه‌های بی‌رنگ و بو هستند؟ آیا نباید آنها را با گنجینه ادبیات عرفانی فارسی آشنا کرد؟...

در پایان، قیمت بسیار نامناسب این کتاب کم حجم و کوچک که فاقد هرگونه تصویر است، مسئله‌ای سؤال‌برانگیز به نظر می‌رسد.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، دی ۱۳۷۷
کشتی طوفان زده

نقد کتاب «آفتاب در حجاب»، نوشته: سیدمهدی شجاعی
- سیدعلی کاشفی خوانساری

نقد کتاب «آفتاب در حجاب» روایت داستانی زندگی حضرت زینب(س) است و به زندگی ایشان تا ورود کاروان اسرا به مدینه، می‌پردازد. به عقیده منتقد: «ارزش ادبیات مذهبی از سویی در عدم دخالت نویسنده در صحت، اصالت و سندیت متن نهفته است و از سوی دیگر در همدلی و باور گوینده نسبت به متن» بر این اساس، نویسنده داستان مورد نظر از بسیاری جهات با معیارهای پذیرفته شده نوع ادبی رمان سازگاری ندارد، آن هم به دلیل خاکستری نبودن شخصیتها و فقدان نگاه زمینی و انسان-دوستانه به انسان. تمایز دیگر، دخالت نویسنده و اظهار نظرهای آشکار او در روند روایت است.

شاید هدف نویسنده حرکت از روایت ساده و منطقی تاریخی به روایت داستانی و معاصر از یک رویداد گذشته بوده باشد، در چنین حالتی، او با اتخاذ شیوه گفت‌وگو، داستان دینی را از مرز حکایتها، مقتلها و تذکره‌های سنتی شرق، به ویژگی‌های ادبیات داستانی غرب نزدیک کرده و با گفتاری شدن روایت ارزش داستانی به آن داده است.

منتقد درباره زاویه دید، پیرنگ و نثر داستان گفته است: روایت داستان به آنچه که قهرمان می‌بیند و یا می‌اندیشد محدود می‌شود و این همان زاویه دید دانای کل محدود است، اما حضرت زینب(س) به لحاظ واسطه علم الهی می‌داند و می‌فهمد و وقایع را ادراک می‌کند، لذا با دانای کل محدود نامحدود روبه‌رو می‌شویم.

در مورد نثر داستان نیز می‌توان گفت که یکی از ویژگی‌ها و برجستگی‌های اثر، توجه خاص به نثر و

حمزه‌زاده مورد بررسی قرار گرفته است. منتقد نوشته است از میان نویسندگانی که در چند ساله اخیر، با خلق مضمونها، شخصیتها و فضاهای جدید در آثارشان، با اقبال گسترده‌ای مواجه شده‌اند، می‌توان به محمد حمزه‌زاده و کتاب اخیر او «راز لوکوموتیو» اشاره کرد.

در تمام داستانهای او، «من روایتی» یا «راوی اول شخص» پسرک نوجوان کنجکاو است که در همه حوادث نفوذ می‌کند. در این داستانها بچه‌ها شناورند. آنها تحت روابط بزرگترها می‌لوند و با اینکه دنیایی شاد دارند، می‌خواهند خودشان را از زیر دست و پاها بالا بکشند و در ماجراها، جایی برای خود باز کنند. دنیای آنها در برخورد با دنیای منطقی بزرگترها، دوام چندانی ندارد.

نویسنده اثر برای تعدیل فضا و شخصیتهای تلخی که خلق کرده است، ضمن استفاده از طنز به توصیف زیبایی صحنه‌ها و استفاده از نثری جذاب دست زده است. به همین دلیل، با اینکه هیچ حادثه یا گره‌افکنی خاصی در داستان او به چشم نمی‌خورد، خواننده آن را تا آخر می‌خواند.

منتقد، امتیازات دیگری برای مجموعه داستان «راز لوکوموتیو» ذکر کرده است، مثل: پرداخت معما گونه داستان، استفاده از شیوه پرداخت تکرار متناوب، مبارزه شدید با کلیشه‌گرایی و عدم وجود نقطه اوج یا تعدد نقاط اوج.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، دی ۱۳۷۷.

عرفان وارداتی
نقد کتاب «پسرک، پیرمرد و زن کولی»، نوشته: ناصر یوسفی
- سپیده خلیلی

نقد به عقیده منتقد، مجموعه داستان «پسرک، پیرمرد و زن کولی»، به شیوه‌ای نو و نثری روان و زیبا نوشته شده و پر از توصیفات لطیف و شاعرانه است. این داستان را می‌توان جزو داستانهای فلسفی و آن دسته از داستانهایی که تا حدودی به روان‌انسانها می‌پردازند، طبقه‌بندی کرد و صرف‌نظر از نقاط مثبت و ضعفهایی که دارد، می‌توان آن را سبکی جدید در ادبیات کودک و نوجوان به شمار آورد.

به طور کلی، این روزها ترجمه‌های متعددی از این‌گونه داستانهای فلسفی، عرفانی و روان‌شناختی مشاهده می‌شود. این که کتاب مورد بحث نیز ممکن

زیبایی کلام است این تأکید، گاه داستانتی اثر را خدشه دار می‌کند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره ۱۵، ص ۱۳۷.
بر هم زدن آشنی تخیل و واقعیت
نقد کتاب «بچه‌های آینه» نوشته: ماریا گریپ
ترجمه: جمشید کاویانی
 - مصطفی ناهید

نقد نقد کتاب توجه به تاریخ و عرضه آن برای جوانان و نوجوانان به شیوه‌ای ساده و قابل فهم کساری درخور و شایسته است. بخصوص اگر روشنگری وقایع و تجزیه و تحلیل حوادث تاریخی به شیوه‌ای صادقانه و فارغ از هر گونه غرض‌ورزی باشد. در ابتدای نقد و بررسی کتاب «قصه تازه‌ها» که دارای موضوعی تاریخی است به نوع نگارش موضوعی داستان پرداخته است:

«در کار بازنویسی تاریخ معمولاً دوشیوه رایج وجود دارد: ۱- ذکر وقایع به ترتیب وقوع آنها ۲- بررسی موضوعی خاص با توجه به عوامل وقایع و حوادث تأثیرگذار بر شکل‌گیری آن موضوع خاص. به نظر می‌رسد در این کتاب، شیوه دوم مورد توجه بوده است.

منتقد سپس به بعضی از ضعفها و اشکالات اثر اشاره می‌کند:

- تقسیم مطالب کتاب به بخشها و قسمتهایی بسیار کوتاه است و به نظر می‌رسد این تقسیم‌بندیها چندان دقیق نیست.

- در محتوای این مجموعه گاه عدم پیوستگی حوادث و وقایع دیده می‌شود و بسیاری از وقایع مهم نیمه کاره به حال خود رها می‌شوند.

- استفاده نویسنده از الفاظ ثقیل و توضیح ندادن بعضی از وقایع مهم است.

- در این مجموعه تمامی احساسات نویسنده و جهت‌گیریها و تمایلات او کاملاً هویداست و نویسنده سعی کرده تا تحلیلها و جهت‌گیریهای خاص خود را در مورد تاریخ، به جای تاریخ به خورد مخاطب بدهد.

- تصویرگری کتاب ابدأ جذاب نیست و پختگی و ظرافت یک تصویرگری کامل برای کتاب را ندارد.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

ستارگان فرانکلین
نقد کتاب: «ستارگان» نوشته: فرانکلین برانلی
ترجمه: احمد خواجه نصیر طوسی
 - امید وهابی امشی

نقد چرا در عرصه نشر ایران، کتابهای علمی و بخصوص نجوم برای کودک و نوجوان کم وجود دارد؟ چرا کتابهای منتشر شده از این دست مفید نیستند؟ منتقد در پاسخ به سؤال اول می‌گوید:

نقد به عقیده منتقد: «بچه‌های آینه»، ترجمه نسبتاً بد یک داستان تخیلی است که می‌توانست با اندکی توجه، داستانی جذاب و پرکشش باشد. کتاب، آمیزه‌ای خوب از تخیل و واقعیت است.»

- نویسنده می‌توانست «بچه‌های آینه» را کوتاهتر از آنچه عرضه شده است ارائه دهد و توضیحات اضافی و نامرتب با ماجرای اصلی را حذف کند.

- در مورد سنخیت و تناسب شخصیت‌های داستان با افعال و اعمالی که از آنها سر می‌زند، باید دقت بیشتری صورت می‌گرفت.

- بدترین ضربه زمانی به یک اثر ترجمه‌ای وارد می‌شود که ترجمه آن لغت به لغت صورت پذیرد و نثر و جملاتی خشک و منقطع پدید آورد. حذف برخی واژه‌ها نه تنها به امانتداری مترجم خدشه‌ای وارد نمی‌آورد، بلکه متن ترجمه را روانتر و ساده‌تر می‌کند. برخی جمله‌ها نه تنها معنای روشنی را نمی‌رسانند بلکه گاه خواننده را با یافته‌های علمی اندک خود درگیر می‌سازند. از سوی دیگر، برخی جمله‌ها ناقص ترجمه شده‌اند و ساختار دستوری معیوبی دارند.

در پایان، منتقد با جمع‌بندی نظرات خود نوشته است: این اثر با ترکیب خوب عناصر داستانی، مفاهیم تربیتی، اخلاقی و مقوله‌هایی پیچیده از توانایی‌های ناشناخته انسان، خیر و شر را به خواننده می‌نمایاند، اما متأسفانه به دلیل وجود نکاتی که به آن اشاره شد، اثری ناموفق و خسته‌کننده است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

تازه‌های تاریخی
نقد کتاب: «قصه تازه‌ها» نوشته: علی معصومی
 - مهدی جدی‌نیا

اگر چه در افسانه‌های کهن، دروغ‌بافی و سرنوشت‌های خیالی اساس اثر محسوب می‌شده است. ولی در «یک سید تمشک» هیچ سرنوشتی برای شخصیت‌های داستانی تعیین نمی‌شود. تناقضات موجود در داستانها موجب عدم درک کلیت اثر می‌شود و اصل همذات‌پنداری مخاطب با شخصیتها را خدشه‌دار کرده است. درباره نثر و نوع نگارش این کتاب می‌توان گفت بین نثر و گفت‌وگوهای اشخاص تفاوتی وجود ندارد. داستان با نثری یک دست نگاشته شده است. اشکالات و ایرایشی نیز در کار به چشم می‌خورد.

در مجموع سه داستان کتاب از نظر به کار بردن شیوه‌ای نو در ارائه مفاهیم مذهبی و پرهیز از مستقیم‌گویی قابل توجه‌اند، اما دقت و سخت‌گیری بیشتر در آفرینش اثر به کیفیت آن می‌افزود.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

نقل تاریخ، خلق داستان

نقد کتاب: «آیه‌های نمناک» نوشته: محمد جهان‌تیغ

- عزت‌الله لوندی

نقد کتاب «آیه‌های نمناک» چهار داستان کوتاه است که مایه‌هایی از واقعه عاشورا را در خود دارد. ظاهراً نحوه گزارش تاریخ در این مجموعه، استفاده از قالب داستان است. پس باید در آنها، بیان، زبان، طرح، شکل مضمون، شخصیت، دیدگاه و... را یافت. ولی آنچه در این کتاب می‌یابیم از این قرار نیست. روایت در این داستانها خطی است. حتی در داستانهایی که از دیدگاه (زاویه دید) حدیث نفس نوشته شده‌اند.

در داستان اول کتاب «آتش سیاه» شخصیت‌پردازی «جون» ضعیف است، یعنی آن برجستگی‌های لازم را ندارد، مناسباتی که بین خواننده و متن به وجود می‌آید، مناسباتی کمرنگ و کمجان است. در واقع دلیل این ضعف نبود بیان تأثیرگذار در پرداخت داستانی و آفرینش شخصیت است. داستان باید در پردازش شخصیت گویا باشد. این کنشهای داستانی است که روح و عمق موجود در هر شخصیت را نشان می‌دهد.

نکته قابل تأمل دیگر این است که با وجود اینکه مخاطب این داستانها نوجوانان هستند، به این نکته که هر اثر هنری باید تفکر برانگیز باشد، کمتر توجه شده است.

نویسندگان ایرانی با ساده‌نویسی میانه خوبی ندارند و نمی‌توانند مطالب را کوتاه، ولی قابل تصور و قابل تجسم بنگارند. در جواب سئوال دوم نویسنده با اشاره به کتاب «ستارگان» به عنوان نمونه‌ای از آثار علمی ایرانی می‌نویسد:

الف - این کتاب پر است از مقدار و عدد و کمیت و این تنها یک فایده می‌تواند داشته باشد، آن هم اینکه کودک ما کمی بفهمد که آسمان چقدر عظیم است؛ و لاغیر.

ب - بدون کارهای مشابه و بسیار فراوان در زمینه ریاضی فیزیک و شیمی، کارهایی از این قبیل در عرصه نجوم بی‌فایده‌اند، مگر آنکه نجوم به گونه‌ای مستقل معرفی شود.

ج - به فرض آنکه کودکان از این کتابها سود بجویند و این نوع کتابها و آموزشهای ویژه کودکان همیشه در مراکز موجود و برقرار باشد، اما وقتی چشم باز می‌کنند با مملکتی بکر و خالی از نجوم مواجه می‌شوند. زیرا دیگر نه رشته‌ای به نام نجوم وجود دارد، نه مرکزی برای ترویج آن و نه هیچ چیز دیگر.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

پنهان شدن خوبان

نقد کتاب: «یک سید تمشک» نوشته: حسن احمدی

- شمس خسروی

نقد در بررسی مجموعه داستان «یک سید تمشک» منتقد به محتوای دینی داستانها، همچنین «تناقض» در مطالب، تصاویر و توضیحات، نثر و نوع نگارش اثر توجه نشان داده است. در ذیل عنوان «محتوای دینی» می‌خوانیم:

استفاده از مضامین مذهبی، دینی برای کودکان و نوجوانان آن هم به نوعی آموزشی و به جهت تشویق آنان به نماز و یادگیری قرآن بسیار مفید است، به شرط آنکه بر دل و جان مخاطب بنشیند. در داستانهای این مجموعه، پاداش حسن‌رفتار و اخلاص شخصیت‌های محوری آسمانی شدن است. در صورتی که پس از ناپدید شدن شخصیت‌های محوری هیچ اطلاعی از آینده آنان به مخاطب داده نشده است. پس خواننده نمی‌تواند حس خوبی از ناپدید شدن آنها داشته باشد.

منتقد در مورد «تناقض» در این اثر می‌نویسد:

در انتهای نقد و بررسی کتاب نویسنده نتیجه‌گیری می‌کند:

کتاب «آیه‌های تمناک» مجموعه‌ای قابل قبول برای نوجوانان است. هر چند بهتر بود این قدر شتابزده نوشته نمی‌شد و در مورد هر کدام از قصه‌ها به اندازه کافی تأمل و تعمق صورت می‌گرفت.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.
متعهدانه اما...

نقد کتاب: «امیرکبیر فقط اسم یک خیابان نیست» نوشته: فرهاد حسن‌زاده - علی معصومی

نقد منتقد در ابتدا می‌نویسد: کتاب «امیرکبیر فقط اسم یک خیابان نیست!» شبیحی رقیق از زندگی امیرکبیر است. حقیقت این است که امیرکبیر برای جامعه ما و حتی برای نوجوانان این مرز و بوم، بیش از آنچه که نویسنده محترم ادعا می‌کند شناخته شده است. نسل حاضر چندان هم به این بزرگ مرد تاریخ خود بی‌اعتنا نیست و بهتر بود نویسنده نام مناسب‌تری برای کتاب خود انتخاب می‌کرد. البته اگر چنین می‌شد اساس کتاب به هم می‌ریخت، زیرا داستان کتاب برمبنای همین تصور که امیرکبیر گلدان عتیقه خاک گرفته و ناشناخته‌ای در نه تاریخ است شکل گرفته است.

به طور کلی اگر داستانهای مبتنی بر موضوعات تاریخی همراه با مآخذ باشند اعتبار آنها بهتر در معرض قضاوت قرار می‌گیرد. این کار محاسنی دارد، از یک سو میزان آشنایی نویسنده با مآخذ اصیل و دست اول در موضوع مربوطه روشن می‌شود و از سوی دیگر اگر خواننده با اشکال یا نکته تأمل‌آمیزی درباره موضوع مورد نظر روبه‌رو گردد، متوجه می‌شود که نویسنده براساس کدام مآخذ چنین چیزی نوشته و چنین ادعایی کرده است. به نظر ناقد کتاب اثر مورد ذکر تلاش متعهدانه‌ای است از طرف خالق اثر که تلاش می‌کند یکی از مردان بزرگ تاریخ کشورمان را برای مخاطبان نوجوان بشناساند. و امیدوار است نوجوانان با بهره‌گیری از جاذبه نسبی اثر، همچنین قلم روان و سیاق ویژه نویسنده به آگاهی خود درباره امیرکبیر بیفزایند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

چهارمین جلسه نقد ادبیات مذهبی

گزارش در چهارمین جلسه نقد ادبیات مذهبی کتاب «روزی اینچنین» و بخشی از کتاب «ایل سن سوار» به نام «آب، باد، آتش» نوشته جواد جزینی نقد و بررسی شد. به همین مناسبت هم نویسنده این آثار و هم حاضران در جلسه در مورد ادبیات مذهبی اظهار نظرهایی کرده‌اند که به بعضی از آنها اشاره می‌شود:

جزینی: در ایران قصه‌هایی در مخالفت با دین یا با تجدیدنظر در دین و به وسیله قلمهای توانایی نوشته شده است. که از قصه‌های موافق دین قویتر بوده‌اند. ما، در کتب دینی، حقیقت محض را می‌نویسیم و از آن جهت که نویسنده نمی‌تواند از تخیل خود استفاده کند این گونه آثار قصه نیستند. **سیدمحمد سادات‌اخوی:** قصه‌های دینی ابتدا و انتهای مشخصی دارند، اما نقطه‌چین‌هایی نیز وجود دارد که نویسنده می‌تواند با تخیل خود آنها را پُر کند و به نظر نمی‌رسد که خیلی هم دست نویسنده ظریف‌نگر خالی باشد.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

مراسم سالگرد شورای کتاب کودک - مرجان بهبهانی

گزارش در این گزارش بخشهایی از سخنرانی «توران میرهادی» بعنوان عضو باسابقه شورا و از اعضای گروه بررسی آثار در ۲۶ سال گذشته درج شده است. سپس به معرفی فعالیت‌های دیگر شورا و همچنین آثار چاپی و ناشران فعال پرداخته شده است. در بخشهایی از سخنرانی توران هادی می‌خوانیم:

گروه‌های بررسی با مطالعه مداوم کلیه آثار منتشر شده و بر شمردن نقاط ضعف و قوت آنها، نه تنها فهرستهای کتابهای مناسب را تهیه کرده‌اند، بلکه سرمنشاه بسیاری از برنامه‌های لازم مانند: سمینارها، کارگاه‌ها، نمایشگاه‌ها و سخنرانیها، برای کمک به پدیدآوردن کتاب بوده‌اند.

کار گروه‌های بررسی نهایتاً آثاری را در حوزه ادبیات نسل جوان شکل داده است و پویندگان و جویندگانی را به فراتر بردن کار ترغیب کرده است.

و بیشتر از آنکه داستان انقلاب باشد، داستانهایی درباره تاریخ انقلاب برای کودکان و نوجوانان هستند.

ادبیات جنگ هم ادامه ادبیات انقلاب اسلامی است. محدود کردن ادبیات انقلاب به قصه‌ها و آثاری که مستقیم به وقایع انقلاب اسلامی مربوط می‌شوند، نوعی ستم به ادبیات انقلاب و خود انقلاب است. نباید تحول عظیمی را که انقلاب اسلامی در ادبیات کودکان ایجاد کرده است، نادیده گرفت.

پاشاک، نویسندگان را به سه دسته تقسیم می‌کند: اول، کسانی که براساس تجربه‌ها و شنیده‌های شخصی خود، خاطرات و زندگی‌نامه‌ها و... داستان می‌نویسند آنها را می‌توان هنرمند حسی - تجربی نامید.

گروه دوم، نویسندگانی که منطقی برخورد می‌کنند. آنها بر علوم نظری که به دنبال علت‌های ماجراها می‌گردد تکیه می‌کنند و این‌گونه داستان می‌نویسند.

گروه سوم، هم احساس را در نظر می‌گیرند و هم منطق و مطالعه و... را. اینها از جدی‌ترین نویسندگان ما هستند.

ایراهیمی نیز یکی از دلایل ضعف ادبیات انقلاب را فاصله زمانی کوتاه میان انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی می‌داند. و می‌گوید: جنگ انقلاب را تحت‌الشعاع قرار داد و باعث شد بیشتر شاعران و نویسندگان به جنگ بپردازند و شاید به همین دلیل است که ادبیات جنگ از ادبیات انقلاب غنی‌تر است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

تصویرگری کتاب کودک و نقش آن در گسترش ابعاد ذهنی و شخصیتی کودکان چکیده پایان‌نامه رامین مشرفی ملایری لفظی و تنظیم: آرزو انواری

پژوهنده پایان‌نامه کتابهای تصویری با انتقال مفاهیم از طریق تصویر، نقش مهمی در تعلیم و تربیت و همچنین شکل‌گیری ابعاد ذهنی و شخصیتی کودکان دارند. به همین دلیل اهمیت توجه به آن و دستیابی به معیارهایی برای ارزیابی تصاویر در کتابهای کودکان مشخص می‌شود. محور موضوعات این مقاله عبارتند از: کتاب تصویری و جایگاه آن، مشخصات کتاب تصویری، اهداف تصویرگری،

پدیدآورندگان آثار برای نسل جوان که سبب رشد و بالندگی جهانی ادبیات کودک شده‌اند، بیش از هر چیز نیاز به شناسایی درست و صمیمانه، تشویق به موقع و نقد صادقانه دارند و این کار شتاب‌ناپذیر است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

در انتظار «مارکز» نیستیم گفت‌وگو با جواد جزینی مهدی کاموس

گفت‌وگو در این گفت‌وگو جواد جزینی به عنوان مسئول پیک قصه‌نویسی و مدیر هنرستان ادبیات داستانی درباره فعالیت‌های این بخشها در حوزه هنری، مطالبی را بازگو می‌کند. خلاصه‌ای از حرف‌های جزینی در این باره چنین است:

قصه‌نویسی را از طریق آموزش می‌توان فرا گرفت و قطعاً اینکار عملی است. در حقیقت تنها راه نویسنده شدن نوشتن است و نوشتن هم بستگی تام و تمام به استعداد و خلاقیت و تجربه فردی دارد، اما کشف و شناسایی این استعداد و کمک و سرعت بخشیدن به شکوفایی استعدادها و بهتر نوشتن، مسئله‌ای است که چاره‌اش آموزش است.

نکته دیگر اینکه آموزش قصه تنها به قصه نوشتن ختم نمی‌شود، بلکه در شاخه‌های دیگر مربوط به قصه مانند: نقادی و یافتن تخصص در مباحث نظری داستان نیز متبلور می‌شود.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

انقلاب و ادبیات کودک

گزارش این مطلب گزارش یکی از میزگردهای هفتمین جشنواره کتاب کودک و نوجوان کانون پرورش فکری است که محمد میرکیانی، محمدرضا محمدی‌پاشاک و جعفر ایراهیمی (شاهد) در آن حضور داشته‌اند و درباره موضوع اصلی انقلاب و ادبیات کودک به بحث و گفت‌وگو پرداخته‌اند. محمد میرکیانی درباره ادبیات انقلاب و جنگ می‌گوید:

ادبیات انقلاب را می‌توان ادبیاتی دانست که پس از یک رویداد بزرگ اجتماعی و به صورت گسترده شکل گرفته است. این ادبیات شامل داستانهایی است که به طور مستقیم به وقایع انقلاب مربوط می‌شوند

نقاط ضعف در تصویرگری، خصوصیات تصویر، نقش تخیل در کتابهای تصویری و بالاخره رابطه تصویر با متن. در مورد مشخصات کتاب تصویری نویسنده اظهار می‌دارد:

کتابهای تصویری باید دربرگیرنده مجموعه‌ای از مشخصات زیر باشند: آموزنده باشند، قدرت تخیل و تجسم کودک و نوجوان را تقویت کنند و برانگیزاننده باشند، بیان‌کننده مفاهیم و معنی و مقصود داستان باشند، بیان‌کننده علائق، خواسته‌ها و احساسات انسانی باشند، دارای هویت و اصالت باشند و فرهنگی خاص را ارائه دهند، پاسخگوی حس زیبایی‌شناسی کودک باشند، توجه برانگیز و ترغیب‌کننده باشند، مفاهیم اجتماعی را بیان کنند. پویا و نوگرا باشند و از کلیشه‌ها احتراز کنند. و در آخر سرگرم‌کننده باشند.

در جایی دیگر نویسنده به نقاط ضعف تصویرگری اینگونه اشاره می‌کند: ضعف در ارائه چهره‌ها، ضعف در ارائه بدن و حرکت، مطالعه اندک و شناخت جزئی از طبیعت و جانداران، به ویژه جانوران، مسطح ماندن تصاویر و نداشتن بعد سوم، عدم توجه به تواناییها و برداشتهای ممکن از متن، غنای کم تصاویر، استفاده از تصویر برای تزیین و نه برای جان بخشیدن به متن. پناه گرفتن در کار یکسان (موتیوی)، توقف در شیوه بیان تصویری و تکرار طرحهای گذشته و کلیشه‌های تصویری. نویسنده ارتباط تصویر با متن را از سه نظر و به طور همزمان در کتابهای تصویری لازم میدانند: ارتباط بصری، ارتباط مفهومی و ارتباط مکانی.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

تنها یک معنی از معانی متفاوت

نگاهی به نقد جادوگرها تحت عنوان «وقتی خودمان را جادو می‌کنیم» نوشته: سیدعلی کاشفی خوانساری

- علی‌اصغر سیدآبادی

نقد نقد این مطلب که نقد نقد کتاب «جادوگرها» است بطور خلاصه مربوط می‌شود به تأیید یا رد موضوع اینکه آیا «جادوگرها» اثر و کتابی است که باعث ترساندن و برهم زدن امنیت روانی مخاطب کودک و نوجوان می‌شود؟ و آنها را مورد آزمایش نامطمئن قرار می‌دهد یا خیر؟ به نظر سیدآبادی، اثبات

موضوع صورت نگرفته و تنها پیش فرض غلطی است از طرف آقای کاشفی. به همین دلیل اعتراض و تأکید می‌کند. کتاب جادوگرها یکی از بهترین کتابهایی است که در سالهای اخیر چاپ شده و از برکات انتشار این کتاب آن است که باب بحث‌های تازه‌تری را گشوده و موضوعات فراموش شده در عین حال ضروری در ادبیات کودک را در معرض دید قرار داده است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

شهرستانی‌ها صادقانه نظر می‌دهند

گفت‌وگو با محمود پورهاب درباره انتخاب کتاب سال مجله سلام بچه‌ها

گفت‌وگو در این گفت‌وگو به اهداف عمده انتخاب کتاب سال کودک و نوجوان از سوی مجله «سلام بچه‌ها» اشاره شده است.

«محمود پورهاب» در این باره می‌گوید: ما با دو هدف عمده تصمیم به برگزاری جشنواره کتاب کودک و نوجوان گرفتیم. اول اینکه به جز جشنواره سالانه کتاب وزارت ارشاد و اخیراً کانون پرورش فکری عرصه مناسبی برای ارزیابی و مقایسه آثار منتشره در زمینه کودک و نوجوان ایجاد نشده است. هدف دوم ارج‌گذاری به زحمات نویسندگانی است که در کنار سایر آثار کم‌ارزش و تجاری برای کودکان و نوجوانان قلم می‌زنند.

در مورد نحوه داوری آثار، پورهاب که خود از اعضای تحریریه مجله «سلام بچه‌ها» است اظهار می‌دارد: در یک کلام شهرستانی‌ها چون دور از زد و بندهای مرکز هستند صادقانه نظر می‌دهند و این بزرگترین تجربه و دستاورد ما بود، تا آنجا که بسیاری از نویسندگان کودک و نوجوان نتایج ما را جالب توجه خوانده‌اند و ما را به ادامه کار تشویق کرده‌اند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (سلسل ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

تقلیدی ضعیف از آثار بازاری ضعیف

نقد کتاب: حسنی یه پارچه آقا، حسنی گل تو باغا (۲ جلد) سروده سعید رضایی - ناظمه سالاروند

نقد پس از چاپ کتاب «حسنی نگو، یه دسته گل»

اگر داستان را کلیتی شکل یافته از اجزایی مرتبط با یکدیگر بدانیم، حذف برخی از جملات و لغات ویژه (!) چگونه می‌تواند پیام، نوع آن معنای ویژه فرهنگی - عقیدتی آن محتوای فرهنگ آشکار و پنهان داستان و... را چنان دستخوش تغییر و دگرگونی سازد که افرادی با فرهنگ و باورهای دینی ملی جدید، مخاطبان آن اثر گردند. نویسنده در انتهای مقاله به نوعی به بازسازی داستانهای خارجی معترض است و اظهار می‌دارد: آیا بازسازی و ترجمه آثار غیرمیهنی که به موضوعات ملی - دینی ما یا شخصیت‌های ملی - مذهبی ما پرداخته‌اند به نوعی بی‌حرمتی به آن مباحث و شخصیتها نیست؟ نوشتن زندگی‌نامه فردوسی، ملانصرالدین و... چرا باید از توان یک نویسنده میهنی خارج باشد که به ناچار نیازمند ترجمه و بازسازی اثر یک نویسنده بیگانه گردیم؟

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶)

بهمن ۱۳۷۷.

پیامبر تا خدا

نقد کتاب: ایمان × ۸۱، نوشته: حمید گروگان

- سیدمحمد سعادت لافوی

نقد زیباترین گونه ادبیات را آثاری تشکیل می‌دهند که در کنار ارضای روح خواننده، احساس نویسنده را نیز اشباع می‌کنند و قصه‌ها و اشعار که با عنوان ادبیات مذهبی‌اند از این دست هستند. از میان آثار مذهبی قصه‌های قرآنی از حساسیت خاصی برخوردارند. چون پایه آنها وحی الهی است. نوشتن شعر و قصه براساس آیه‌های قرآنی شاید مشکل‌ترین شیوه نوشتار باشد، زیرا دست تخیل و خلاقیت نویسنده در بازنویسی آن بسته است. نویسنده پس از مقدمه در باب ادبیات مذهبی به نقد و بررسی کتاب «ایمان × ۸۱» که براساس قصه نوح(ع) نوشته شده است، می‌پردازد.

«ایمان × ۸۱» نمونه‌ای از یک کتاب «راهنما» است. آنچه در این کتاب شاخص است تأکید نویسنده به «استناد قرآنی» است، نه «قصه» و شاید این روش (یعنی نوشتن کتابهایی برای خوانندگان نوپای ادبیات مذهبی) بتواند گونه‌ای ویژه، برای جذب نوجوانان باشد.

نویسنده نقد در جایی دیگر همین استناد را مورد دقت قرار داده و به عنوان اشکال اثر می‌گوید:

ناشران زیادی علاقمند شدند تا آثاری از این دست منتشر کنند، در صورتی که توفیق هر اثر (مانند کتاب حسنی) دلیل توفیق آثار مشابه آن نیست. در این گونه کارها باید به نکاتی از جمله: زبان محاوره‌ای و تازگی و سلامت زبان اشاره کرد. در نقد این کتاب، منتقد به این اشکالات اشاره کرده است:

نداشتن تسلط کافی شاعر بر سرودن شعر محاوره‌ای، یکدست نبودن زبان محاوره‌های شعر، فراموش کردن محدودیت اطلاعات و دایره واژگان مخاطب کودک و نوجوان، استفاده از کلمات زاید، بی‌معنی، حشو و... برای پر کردن وزن و رعایت قافیه شعر، عدم رعایت ایجاز و تکرار بی‌دلیل حرفها و توصیفها، همچنین ناهمخوانی تصاویر با شعرها، وجود طرحها و نقاشیهای بازاری، انتخاب نامناسب نام و اشتباهات چاپی و...

تنها حسن این اثر که ناقد به آن اشاره کرده است، دخیل کردن مخاطب در داستان و برانگیختن حس کنجکاوی او با آوردن مصراعهای پرسشی است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶)

بهمن ۱۳۷۷.

تأملی در بازسازی داستانهای خارجی

- مصطفی ناهید

مقاله نویسنده با توجه به کتاب «حکایت‌های ملانصرالدین»، با ترجمه و بازسازی «احمد عربلو» به مسئله بازسازی داستانهای خارجی می‌پردازد و نواقص این نوع بازسازی را چنین برمی‌شمرد:

- نداشتن معیار مدون در بازسازی آثار میهنی و خارجی موجب گردیده است تا نویسندگان به مقتضای فهم و درک خود و برداشتی که از فرهنگ بیگانه و خودی کسب نموده‌اند آثار ادبی یاد شده را دچار تغییر و تحول سازند.

- ارائه ندادن قواعد و اصول بازسازی به این منجر شده است که نظریه‌ای کلی تحت عنوان «اصلاح کتاب و بازسازی دوباره آن براساس باورها، عقاید فرهنگ خودی» مجوزی عمومی برای هر بازسازی‌کننده‌ای شده است. نویسنده مقاله برای نویسندگانی که به بازسازی آثار غیر میهنی علاقمند هستند سنوآلهایی را طرح می‌کند و پاسخگویی به آن را به عهده مخاطب می‌گذارد.

گاه نویسنده چنان دقیق و معتقدانه به آیات قرآنی استناد کرده است که خواننده کتاب می‌تواند پس از خواندن آن، باور کند که گزیده‌های از آیات قرآن را مرور می‌کند. البته تا این اندازه استناد مستقیم، شاید برای گروه سنی مخاطب کتاب، یعنی گروه سنی «ج» کار را از محدوده لطافت داستانی خارج کند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره چهار (پیاپی ۱۶) بهمن ۱۳۷۷.

کی رفته را به زاری باز آری؟

نقد کتاب: آنکه رفت، آنکه آمد، نوشته: توران

میرهای

علیرضا حافظی

نقد موضوع داستان آنکه رفت، آنکه آمد، مرگ کودکان است. به نظر ناقد عنوان داستان که برگرفته از شعر شاعر فارسی زبان «رودکی» است و مضمون آن نیز مرگ است. تلویحاً خواسته پیامی را بدهد که معنی آن سرفروزد آوردن در برابر تقدیر است.

اگر داستان را به سه بخش جداگانه ساختاری از دیدگاه نقد ادبی تقسیم کنیم می‌توانیم بگوییم این داستان دارای ساختاری یا پرداختی کامل است و در بخشهای سه‌گانه، عناصر داستانی کارکرد لازم و مناسب خود را دارند. بخشهای ۱- موقعیت خالی از بحران ۲- موقعیت بحرانی ۳- موقعیت خالی از بحران مرحله دوم، که با بازگشت فرشته کوچولو به آسمان تعادل از دست رفته مجدداً، اما در سطحی دیگر برقرار می‌شود.

بدیهی است که ساختار داستان یا ترکیب زیباشناختی این بخشهای سه‌گانه، حاصل کارکرد منطقی و درست عناصر داستان همچون شخصیت‌پردازی و نظایر آن است که در قالب انواع رویدادهای مختلف داستانی، متن روایت را به هم تنیده و داستانی یک پارچه و دارای کلیت لازم را به دست داده‌اند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

وضعیت کنونی کتاب کودک در ژاپن

منبع: تفسریه - Writer And Illustrator April

June 1998

مترجم: شایق قندهاری

مقاله در این مقاله اطلاعاتی در مورد روتد کتاب، کتابخوانی و آمار عنوان کتابهای چاپ شده در ژاپن ارائه شده است. همچنین به کمبودهایی در ارتباط با این موضوع اشاراتی می‌شود، برای مثال:
- بیشتر مدارس ژاپن از وجود کتابدار متخصص و با تجربه محرومند.

- آثار طنز و کمدی که روزگاری بسیار پرمخاطب و پرطرفدار بود، امروز چندان مخاطب ندارد، اگر چه این آثار هنوز هم هنگام رویارویی دانش آموزان با مشکلات درسی، روابط با دوستان و خانواده می‌تواند به طور موقت تسکین‌بخش باشد.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

تحلیل گفتمانی الگوهای فرهنگی کتابهای کودکان

نویسنده: بهروز گرانپایه

مقاله متون کودکان از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. زیرا ذهنیت‌ها و باورهای پیشینی و امور یقینی نسل آینده را در زمان و سالهای پیش از بلوغ تحت تأثیر قرار می‌دهند. برپایه این ایده نویسنده تحقیقی را بر الگوهای فرهنگی کتابهای کودکان انجام داده است. الگوهایی که قواعد عمومی و کلی را در بر دارند و قصه‌ها در چارچوب آنها سامان می‌یابد و شیوه آشکار شدن معنای قصه هستند. این تحقیق در چهار فصل یا بخش صورت گرفته است. فصل اول: تحلیل گفتمانی، فصل دوم: بررسی قصه از لحاظ صوری، فصل سوم: از لحاظ ساختمان گفتمانی و فصل چهارم: بررسی موضوعهای قصه و دلالت‌های ضمنی آن.

در فصل دوم می‌خوانیم: قصه‌ها به لحاظ گونه‌بندی از حیث واقع‌گرا، تخیلی و عاطفی، مستقیم و غیرمستقیم بودن پیام بررسی شده است. و نتیجه حاصل شده از این قرار است که قصه‌ها به پیام خیلی توجه دارند و میزان گرایش قصه‌ها به پیام مستقیم و تفوق قصه‌های واقع‌گرا نسبت به تخیلی و عاطفی معلوم می‌کند که قصه‌ها عمدتاً به متون همگرا و بسته قرابت دارند و کمتر برای تخیل و فراتر رفتن از مرزهای گریزناپذیر جایی باز کرده‌اند. در کل، نتیجه پژوهش نشان می‌دهد، الگوهای فرهنگی حداقل در

— ادبیات کمک می‌کند تا کودک با دیدگاه‌های مختلف آشنا شود.

✓ **کتاب ماه کودک و نوجوان**، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

فصل‌های زاید

نقد کتاب آبی + قرمز، نوشته: محمود جوانبخت

— شمس خسروی

نقد: «آبی + قرمز» داستانی است با موضوع انقلاب و تحولاتی که در آن زمان از لحاظ سیاسی و... صورت گرفته است. داستان این کتاب از یک لحاظ با دیگر داستانهای انقلاب که از فرط تشابه و تکرار، کلیشه‌ای شده‌اند، متمایز است و آن اینکه شخصیت محوری کتاب مستقیماً با مسایل درگیر نیست و نظریه و حکمی در مورد وقایع آن دوران صادر نمی‌کند.

راوی نوجوان هر چه را می‌بیند، با زبانی ساده روایت می‌کند و از این طریق برخی از شخصیتها مخاطب معرفی و شناسانده می‌شوند. شخصیتها غالباً به باورپذیری مخاطب کمک می‌کنند. تصاویر گویای کتاب به گویایی و جذب مخاطب کمک می‌کنند.

نویسنده در انتهای نقد نتیجه‌گیری می‌کند: به هر حال داستانهای مناسب‌دار و سفارشی غالباً جذابیت ندارند و نوجوانان نیز به دلیل رشد جسمی ناگهانی و تغییرات چشمگیر رفتاری‌شان، بیشتر به خواندن داستانهای پیکشمکش و مبارزه‌های تمایل دارند که در آن «قهرمان» و «ضدقهرمان» وجود داشته باشد. آنها به داستانهای اخلاقی و تربیتی، توجه خاصی نشان نمی‌دهند. به همین دلیل و به خاطر کمبود داستانهایی با مضامین جذاب و پرشور در «ادبیات نوجوان» کشور، کتابخوانهای کودک و نوجوان ما غالباً به داستانهای خارجی با مضامین پرهیجان و خیال‌انگیز رو می‌آورند.

✓ **کتاب ماه کودک و نوجوان**، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

بازتاب تاریخ اما تاریخ گذشته

نقد کتاب: خداحافظ آقای چیپس، نوشته: جمین هیلتون، ترجمه: بزرگمهر شرف‌الدین نوری

— ابراهیم مکلا

نقد: معرفی کتاب «خداحافظ آقای چیپس» محور

کتابهایی که کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، در طی سالهای ۱۳۶۸ - ۱۳۷۲ منتشر کرده است. به منظور باز پروردن نسلی همسان و هم‌رنگ با نسل پیشین سامان یافته‌اند و تغییر و دگرگونی و فراتر رفتن از حیطة سنت - که محصول خلاقیت و تخیل و گریز از حصارهای وضع موجود است - نقش درخور توجهی ندارد.

در نهایت این الگوهای فرهنگی، نمی‌توانند نیاز ملی ما را به توسعه اجتماعی برآورده سازند.

✓ **کتاب ماه کودک و نوجوان**، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

در شناخت کودک: زبان نقد در ادبیات کودکان (قسمت اول)

نویسنده: کارین لستیک - آیرستین

ترجمه: فرزانه سجودی

مقاله: ادبیات کودک مورد توجه دو گروه متفاوت است. گروه اول از نویسندگان، ناشران، بررسی‌کنندگان کتاب، و کتابداران کتابخانه‌های عمومی هستند و گروه دوم از والدین، معلمان و کتابداران مدارس تشکیل شده است. در این مقاله با بررسی نوشته‌ها و نظریه‌های روانشناسان کودک و منتقدان ادبیات کودک سعی شده است الگوهای مناسبی برای شناخت نیاز مخاطب و معیارهای مناسب برای انتخاب کتاب او بیابند. نظریات تعلیم و تربیت‌گرایان، و روانشناسان که اغلب ژان پیاژه و نظریات او تکیه‌گاه اصلی آنهاست محور بحثهای این مقاله است.

در بخشی از نوشته‌های تعلیم و تربیت‌گرایان درباره تأثیر احتمالی ادبیات بر مخاطب کودک می‌خوانیم:

— ادبیات باعث رشد زبان در کودکان پیش‌دبستانی می‌شود.

— ادبیات الگویی زبانی به دست می‌دهد و فعالیت کلامی و نوشتاری را برمی‌انگیزد.

— کودکان می‌توانند خود را با تجربه یک شخصیت ادبی پیوند زنند و با استفاده از تخیلاتشان لذت ببرند.

— ادبیات می‌تواند تبادل گفتاری افکار و رشد فرآیندهای فکری را موجب شود.

— کتاب می‌تواند نقش مهمی در رشد شخصیت کودک بازی کند.

اصلی مطلب را شکل می‌دهد. بیشتر بحث بر سر چگونگی شکل‌گیری موضوع داستان و شخصیت‌پردازی است. علل موفقیت این رمان در سال ۱۹۶۲ میلادی و عدم استقبال این شاهکار در ایران بوسیله منتقد بررسی شده است. درباره عوامل مؤثر در موفقیت داستان می‌خوانیم.

اگر چه شخصیت «آقای چیپس» چندان تازه نبود، شیوه بیان و نمایش دقیق چنین شخصیتی و ترسیم مسیر تحول او نیز خالی از هنر نبوده است. شخصیت‌پردازی «هیلتون» بیش از آن که از نظر ساختاری مورد توجه قرار گیرد، از حیث ماهیت و شرایط زمانی اهمیت می‌یابد.

از عواملی که موجب شده این اثر در ایران مورد توجه قرار نگیرد می‌توان به این موارد اشاره کرد:

— دسته دومی بودن اثر و عدم تناسب زمانی آن و عدم تطابق محتوایی با سیستمها و بحثهای آموزشی کشور ماست. از طرف دیگر علت اصلی عدم جذابیت آن، پرداختن به طنزها و لطایفی است که همچون سایر لطیفه‌های انگلیسی برای هیچ کدام از ما کششی ندارد.

— نکته مهم دیگر این است که این اثر، مخاطب سنی خود را گم کرده است. از طرفی به هیچ وجه مطلوب ذائقه کودکان و نوجوانان نیست و از جهت دیگر، ظاهر کودکانه‌اش آن را از ردیف کتابهای بزرگسالان خارج می‌کند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷

نسبت ما و رمانهای علمی تخیلی

نقد کتاب «وقتی سه‌پایه‌ها به زمین آمدند»، نوشته: جان کریستوفر، ترجمه: حسین ابراهیمی (الوند)

— حسن شیخ‌رضایی

علمی - تخیلی رمانی نیست که متعلق به ما باشد و علت استقبال مردم و بخصوص نوجوانان از این آثار (که اغلب ترجمه نیز هستند) به علت داشتن عنصر جذابیت و هیجان زیاد این گونه کتابهاست که در کنار فقدان رمانی از گونه‌های دیگر نوجوانان را مشتريان همیشگی خود کرده‌اند. «وقتی سه‌پایه‌ها به زمین آمدند» یکی از چهار جلد کتاب «جان کریستوفر» است که مخاطبین ایرانی بخوبی از آن استقبال کرده‌اند. داستان این کتاب از زبان اول شخص مفرد است و انتخاب این زاویه دید به خصوصی در رمان نوجوانان باعث می‌شود تا خواننده خود را در مرکز حوادث احساس کند و به نوعی خود را درگیر در بحران ایجاد شده ببیند.

شیوه روایت داستان به شکل ارائه تکه‌های کوتاهی است که در هر تکه، قسمتی از ماجرا بیان می‌شود و بعد، روایت قطع خورده، به سراغ تکه دیگر می‌رود. در کل، این قطعها به گونه مناسبی ارائه شده‌اند که هم گذر زمان را نشان می‌دهند و هم از توضیح و توصیفات زائد جلوگیری می‌کند.

ترجمه این کتاب، همچون بسیاری از ترجمه‌های دیگر این مترجم (حسین ابراهیمی)، روان و یکدست است و این یکدستی را باید مدیون کار تخصصی مترجم، در برگردان رمانهای نوجوان دانست.

قطع کتاب و طرح روی جلد آن نیز مناسب چنین رمانی است و کتاب از لحاظ ویرایش موفق است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷

دجله رودی در مکزیک

نقد کتاب «تو نیکی می‌کن و...»، نوشته: استفان چرنکی و تیموتی رودس، ترجمه: سیروس طاهباز - مهدی کاموس

نقد به عقیده نویسنده نقد تصریر روی جلد کتاب «تو نیکی می‌کن و...» تصویری زیبا و جذاب است. ولی در مورد انتخاب عنوان کتاب و ترجمه از اصل آن اظهار می‌دارد: بدون شک عنوان «تو نیکی می‌کن و...»، «در دجله‌اندازی» را به ذهن القا می‌کند که جمع شدنش با «افسانه‌ای از سرخپوستان مکزیک» و تصویر جذاب دختر سرخپوست، گل‌های کاکتوس و مرغان زرین‌پر اگر غیرممکن نباشد، ناموزون و ناجور است، مگر اینکه «دجله» را رودی در مکزیک بدانیم! گذشته از اصل رعایت امانت در ترجمه و

۱۳۱ «علم محوری» در رمانهای علمی - تخیلی یک امر

ضروری است که به مرور زمان و با پیشرفت روزافزون علم پی‌آمدهای منفی علم در این داستانها رخنه پیدا کرده است و نویسندگان این ژانر ادبی دست به خلق آثاری می‌زنند که در آنها نوعی پیش‌بینی و آینده‌گویی صورت می‌گیرد. رمان باید بازتابی از ناخودآگاه و خودآگاه نویسنده و جامعه او باشد. لیکن در کشور ما چون تکنولوژی به حدی نرسیده است که ترس از گسترش روزافزون آن، اندیشه مردمانمان باشد، پس نتیجه می‌گیریم رمان

نوجوانان نیست و در بسیاری از موارد حتی معنای لفظی شعر برای نوجوانان سنگین به نظر می‌رسد. از سوی دیگر در این گزیده بهترین آثار شاعر جمع نشده‌اند زیرا سادگی متن شعرها بیشتر مد نظر بوده است.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) - اسفند ۱۳۷۷.

دشواری‌های گام نخست

نقد کتاب: «قرآن کریم (جزء سی‌ام)» مترجم: مصطفی رحماندوست
- سیدعلی محمد رفیعی

نقد مصطفی رحماندوست. سعی کرده جزء سی‌ام قرآن را که کلام دلنشین خداست به زبانی ساده و صمیمی ترجمه کند. در این اثر مرز میان ترجمه و تفسیر از بین رفته است. و معلوم نیست که کتاب ترجمه‌ای تفسیری یا ترجمه آمیخته با تفسیر است. هیچ‌گونه علایمی مانند پراشتن یا قلاب برای تفکیک این دو نمی‌بینم. در ترجمه قرآن برای مخاطب کودک و نوجوان ضمن داشتن دقت و «شیوایی و رسایی» در مطلب باید به نکته دیگری هم توجه کرد و آن این است که اثر باید (به طرف و جهت زبان کودک و نوجوان)، ترجمه، تنزیل و بازنگاری شود. منتقد در بحث تفکیک ترجمه و تفسیر تأکید می‌ورزد که مخاطب کودک و نوجوان باید بداند که کدام مطلب سخن خداست (ترجمه قرآن) و کدام مطلب سخن انسان (تفسیر قرآن). و این مقدر نیست مگر بوسیله شناخت علایمی که سخن خدا را از سخن و بیان انسان جدا می‌سازد. همچنین ناقد به کاستیهای اثر اشاره می‌کند و می‌نویسد. کتاب فاقد فهرست است و جای مقدمه یا موزه‌های از مترجم درباره شیوه ترجمه خود و اصولاً ملاحظات مربوط به ترجمه و تفسیر قرآن برای کودک و نوجوان در این اثر خالی است. و توصیه می‌کند: اگر نویسنده‌ای مایل است ترجمه، تفسیر یا ترجمه تفسیری یا ترجمه و تفسیری از قرآن برای کودک و نوجوان ارائه کند. یکی از راههای زیر را می‌تواند انتخاب کند: ۱. دو - سه ترجمه از دقیقترین ترجمه‌ها و تفسیرهای موجود از قرآن کریم را با نظر کارشناسان انتخاب کند.

۲. دست کم دو تن از قرآن‌شناسان خبره را به مشاوره بگیرد تا در موارد اختلاف این ترجمه‌ها،

اینکه ترجمه «هدیه مرغان زرین‌پر» به هر عنوان دیگر، کاری علمی نیست، عنوان «تو نیکی می‌کن و...» با رجوع به مآخذ و مقصدی که این ضرب‌المثل دارد و با توجه به محتوا و پیام اثر، انتخابی ناشایست و به دور از تطبیق کامل عنوان با کل و محتوای کتاب است.

موضوع کتاب افسانه‌های است در رابطه با همزیستی انسان و حیوان. شیوه روایت افسانه بودن آن نیز برای مخاطب کودک و نوجوان بسیار جذاب و تأثیرگذار است. در این کتاب یک صفحه متن روایی و یک صفحه تصویر و تابلوی نمایشی و داستانی به گونه‌ای ارائه می‌شوند که مکمل هم دیگر باشند.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

در جستجوی هدف گمشده

نقد کتاب: برگزیده اشعار نیما یوشیج (شعر معاصران-۱) گردآورنده: شورای شعر کانون - حسین شیخ‌الاسلامی

نقد در آغاز مقاله نویسنده درباره «گزینه‌پردازی» و اهداف «گزینه‌پردازان» کتاب مطالبی را بازگو می‌کند. دلایلی که باید انگیزه یک گزینه‌پرداز کتاب شعر باشد می‌تواند: آشنا کردن مخاطب با شاعر، گردآوری بهترین شعرهای شاعر در یک کتاب، آشنایی خواننده با سیر تحولات شاعر و یا آشنایی با متن آن دوره خاص باشد.

نویسنده این اهداف را برای هر گزینه‌پرداز لازم و ضروری می‌داند همچنین مسئله «زبان» و «رمزگرایی» در شعر معاصر برای گزینه‌پردازان کتاب که آثار شاعران معاصر را مورد توجه قرار می‌دهند باید مورد دقت قرار گیرد. سپس در نقد کتاب: «برگزیده اشعار نیما یوشیج» اظهار می‌دارد. به اعتقاد من اگر مؤلفان این کتاب می‌خواستند نوجوانان را با «نیما» آشنا کنند، بهتر بود کتابی در مورد زندگی و شعر و شاعری او می‌نوشتند و در پایان هم چند شعر برای آشنایی با اشعارش ذکر می‌کردند. نه اینکه گزیده‌ای چاپ کنند که تنها دو صفحه پیشگفتار در مورد «نیما» داشته باشد و بقیه شناخت را به عهده مخاطب بگذارند. این گزیده نمی‌تواند به خوبی با مخاطباننش ارتباط برقرار کند، زیرا مسایل اجتماعی طرح شده در آن چندان مناسب

تکلیف مورد صحیح را برای او مشخص کند.
۳. با رعایت اصول و ضوابط ترجمه و تفسیر قرآن برای کودک و نوجوان، به بازنویسی آن ترجمه‌ها با زبان مخاطبان خود همت گمارد.

✓ کتاب ماه کودک و نوجوان، سال دوم، شماره پنج (پیاپی ۱۷) اسفند ۱۳۷۷.

شاعری از جنس کودکان

نقد کتاب: «وقتی به سن تو بودم» نویسنده و تصویرگر: شمل سیلور استاین، مترجم: رضی خدادادی (میرمندی)

- شهره کاندی

نقد رضی خدادادی ترجمه کتاب: «وقتی به سن تو بودم» را انجام داده که گزیده‌های است از اشعار سه مجموعه شعر «استاین» به همین مناسبت ناقد درباره ترجمه، شعر و شاعری نویسنده آمریکایی اظهار نظرهایی کرده است.

درباره شعر استاین اظهار می‌دارد: گستردگی و نفوذ شعر استاین تنها برای ذهن کودک و نوجوان امروز نیست، بلکه دنیای بزرگسال را نیز متحیر می‌کند. او با کلمات و خطوطی ساده تصویرهای زیبا و پرمعنایی می‌سازد که هم لبخند بر لب خواننده می‌آورد و هم او را به فکر وامی‌دارد.

صراحت، سادگی و جوشش عاطفی واژگان، از شاخصهای زبان استاین در شعر است. این زبان پریبار، گسترده و روان به پشتوانه اندیشه و احساسی خلاق و نو، ساختی پدید آورده است که از اشیاء و حالت‌های ساده، اوجی باور نکردنی می‌سازد. اگر چه او شاعری نوپرداز است، اما از آن دسته شاعرانی نیست که با زبانی متفاوت با مخاطب سخن بگوید و در بند ذهنیت خویش و واژگانی تنها متعلق به خود باشد. بدین‌گونه، رعایت ایجاز و بیان غیرمصنوع او، شعری در خور اعتنا و ماندگار مطرح می‌کند.

نویسنده بغیر از عنصر زبان درباره «طنز»، تصویر و درونمایه اثر نیز مطالبی را باز می‌گوید. در مورد درونمایه اشعار استاین به چند موضوع در اشعار این هنرمند توجه می‌کند: ۱- پرداختن به نواقص، کاستیها و مشکلات بنیای کودکان، ۲- انتقاد به دنیای بزرگسالان و فاصله‌شان از کودکان، ۳- انتقاد از دنیای مدرن و تکنولوژی و در انتها شناخت مفاهیم.

در جمع‌بندی مطالب می‌خوانیم: شعر «استاین» شعار نیست، کلامی حکمت‌آمیز هم نیست. شعر او چون دنیای کودک ساده است، اما پیش پا افتاده و کم عمق نیست. شعر او فضایی مانند بازی دارد و از آنجا که بازی زندگی کودکان است، قطعات کوتاه شعر استاین در ذهن خواننده به قطعات بزرگی از شناخت هستی ناشناخته بدل می‌شود؛ شناختی که با لذت و علاقمندی کسب شده است.

فهرست سایر مقالات این فصل

✓ اخبار ۷۷/۱۱/۱

جایگاه کانون پرورش فکری در حد یک ناشر است.

- بحث پیرامون جایگاه و اهمیت پرورش تخیل در آثار مربوط به کودکان و نوجوانان
مقاله

✓ جمهوری اسلامی ۷۷/۱۱/۱

کتاب کودک با تحولات اجتماعی همراه نیست.
مقاله

✓ جهان اسلام ۷۷/۱۱/۳

ادبیات «واقع‌گرا» سبک رایج در کتابهای کودک و نوجوان
مقاله

✓ صبح امروز ۷۷/۱۱/۱۷

جایگاه اجتماعی نویسنده کجاست؟ گفت‌وگو با فریدون عموزاده ظیلی رئیس انجمن نویسندگان کودک و نوجوان

✓ صبح امروز - ۷۷/۱۲/۱

چرا کتاب سال کودکان و نوجوانان انتخاب نشد؟ نقطه نظرات کارشناسان کتاب کودک

✓ قدس ۷۷/۱۰/۱۰

بیلابی که نهال کتاب کودک را می‌خشکاند گفت‌وگویی با دست‌اندرکاران کتاب کودک

✓ قدس ۷۷/۱۲/۱

- رئالیسم سبک رایج در ادبیات کودک و نوجوان
مقاله

✓ قدس ۷۷/۱۲/۱۵

شعر و کودک

مقاله

سینا میرزایی

✓ دژبری، سال اول، شماره ۳ و ۲ - خزان و زمستان ۱۳۷۶

طرح رنگین کمان

سیر تاریخی ادبیات کودک در افغانستان

مقاله

محمدحسین محمدی

✓ عصر آزادی، شماره ۵۷

- میرزا حسن رشیدی و ادبیات کودکان ایران

مقاله

داود غفارزادگان

✓ کتابداری و اطلاع‌رسانی، سال اول، شماره ۳ - بهار ۱۳۷۷

نوش آفرین انصاری و بازنشستگی؟!

مقاله

✓ فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، شماره ۲

نقش شعر، داستان و افسانه‌های عامیانه در

تکوین شخصیت کودکان و نوجوانان

مقاله

اسدالله آزاد

✓ کتاب هفته، شماره ۲۶۲

از سیاستگذاری در حوزه تصویرگری

کتابهای کودکان تا هندوانه‌فروشی و بقالی...

گفت‌وگو با علی‌اصغر سیدآبادی مسئول واحد

صدور مجوز کتابهای کودکان و نوجوانان وزارت

فرهنگ و ارشاد اسلامی

✓ کتاب هفته، شماره ۲۷۷

- خون بایدت خورد در گاه و بی‌گاه

مصاحبه با شهرام شفیعی نویسنده کتاب کودک و

نوجوان

لیلی پوراسکندر

✓ گلبانگ، شماره ۱

وضعیت ترجمه کتابهای کودک و نوجوان

مقاله

✓ گلبانگ، شماره ۲

لالا، لالا، گل انجیر، سخنی کوتاه درباره لالیها و

ترانه‌های قدیمی کودکان.

مقاله

جعفر ابراهیمی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی